F 568

1984 NOV 1

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

1984

24.évf.

3

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS INTÉZET ÉS KÖNYVTÁR BUDAPEST

CONTENTS AND SUMMARIES IN ENGLISH
СОДЕРЖАНИЕ И РЕЗЮМЕ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

PÉCS

A Z
O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S

1984 24.évf. 3.szám

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS INTÉZET
ÉS KÖNYVTÁR

B U D A P E S T

ORVOSTUDOMÁNYI EGYETEM
KÖNYVTÁRA
PÉCS

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság

Felelős szerkesztő:
Dr. Birtalan Győző

Szerkesztő:
Dr. Benda Mária

Szerkesztőség:
Országos Orvostudományi Információs Intézet
és Könyvtár
Budapest, VIII., Szentkirályi u. 21.
Tel.: 343-788, 343-789

Számunk munkatársai:
VÁRNAI Péterné, a Heves megyei Kórház Orvosi Könyvtárának munkatársa, LESZNYÁK Ferenc, a BIOGAL Gyógyszergyár Müszaki Könyvtárának vezetője, Debrecen, Dr. FORRAI Istvánné, az Országos Ideg- és Elmegyógyászati Intézet Orvosi Könyvtárának munkatársa, NYIRI Éva, az Országos Haematológiai és Vértranszfuziós Intézet Orvosi Könyvtárának vezetője, Dr. SÁNDOR Istvánné, az Országos Reuma- és Fürdőügyi Intézet Orvosi Könyvtárának mb. vezetője, ZIMÁNYI Katalin, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár munkatársa, Dr. BATARI Gyula, az Országos Széchenyi Könyvtár főmunkatársa.

HU ISSN 0030-6010

Felelős Kiadó: Dr. Birtalan Győző

Készült: az Országos Orvostudományi Információs Intézet és
Könyvtár Sokszorosító Osztályán
Felelős vezető: Selmeczi Nándor
Pld.szám: 300 B/5 Budapest, 1984.

A Z O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S

Az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár

T á j é k o z t a t ó j a

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

1984 24. évfolyam 3. szám

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

T A R T A L O M Oldal

K ö n y v t á r o s a i n k i r j á k

VÁRNAI Péterné: Heves megye egészségügyének sajtóarchivuma és helytörténeti katalógusa 3

LESZNYÁK Ferenc: Két szemlekiadvány sorozatnak elemző összehasonlitása 17

FORRAI Istvánné: Az ideg- és elmegyógyászat legfontosabb tájékoztató forrásai 33

NYIRI Éva: Bemutatom az Országos Haematológiai és Vértranszfuziós Intézet szakkönyvtárát 54

SÁNDOR Istvánné: Az Országos Reuma- és Fiziotherápiás Intézet Orvosi szakkönyvtára 63

R e f e r á l ó ü l é s e i n k a n y a g á b ó l

A számitógep orvostudományi alkalmazásának néhány aspektusa. /Referátum a "British Medical Journal 1983, 286, 6379. számában induló és az 1983, 287, 6397. számában végződő "ABC of Computing" cimü, 19 részes cikksorozatról./ Ref. ZIMÁNYI Katalin 74

O r v o s t ö r t é n e l e m - O r v o s i k ö n y v t á r o s o k n a k

BATÁRI Gyula: Az orvosi sajtóreferálás Magyarországon a XIX. század végén és a XX. század elején 91

K ö z l e m é n y e k - H i r e k 100

C O N T E N T S Page

O u r l i b r a r i a n s w r i t e

Erzsébet VÁRNAI: Press archives and catalogue of Heves county's public health history 3

Ferenc LESZNYÁK: Analytical comparison of two review-publication series 17

Katalin FORRAI: The most important information sources of neuropathology and psychiatry 33

Éva NYIRI: Report on the reference library of the National Institute of Haematology and Blood-Transfusion 54

Mária SÁNDOR: The mediacal reference library of the National Institute for Rheumatology and Physiotherapy 63

E x t r a c t f r o m t h e m a t e r i a l o f o u r a b s t r a c t i n g s e s s i o n s.

Some aspects regarding the application of computers in medical science /Review of the 19-article-series "ABC of Computing" published in the British Medical Journal; the series started with No. 6379, 286, 1983 and ended with No. 6397, 287, 1983/.
Ref.: Katalin ZIMÁNYI 74

Page

M e d i c a l h i s t o r y f o r m e d i c a l l i b r a r i a n s

Gyula BATÁRI: Medical press-abstracting in Hungary of the end of the 19th and the beginning of the 20th century 91

N o t i c e s - n e w s 100

С О Д Е Р Ж А Н И Е Стр.

Б и б л и о т е к а р и п и ш у т

Эржебет ВАРНАИ: Архив печати и каталог исторических описаний местности в связи с медицинской службой области Хевеш 3

Ференц ЛЕСНЯК: Аналитическое сравнение двух серий обзорных изданий 17

Каталин ФОРРАИ: Важнейшие источники информации по невропатологии и психиатрии 33

Эва НЬИРИ: Представляю спецбиблиотеку Центрального Института гематологии и переливания крови 54

Мария ШАНДОР: Медицинская спецбиблиотека Государственного Института ревматологии и физиотерапии 63

И з м а т е р и а л а р е ф е р а т и в н ы х с о в е щ а н и й

Некоторые аспекты использования вычислительных машин в области медицины (Обзор серии статей из I9 частей, начинающейся в British Medical Journal, № 6739, том 286, I983 и заканчивающейся в № 6397, том 287, I983 журнала под заглавием: "ABC of Computing").

Реф.: Каталин ЗИМАНЬИ 74

И с т о р и я м е д и ц и н ы - м е д и ц и н с к и м б и б л и о т е к а р я м

Дьюла БАТАРИ: Реферирование медицинской печати в Венгрии в конце XIX и начале XX веков 91

С о о б щ е н и я - И з в е с т и я 100

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

K ö n y v t á r o s a i n k i r j á k

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Heves megye egészségügyének sajtóarchivuma és helytörténeti katalógusa

VÁRNAI Péterné
Heves megyei Kórház-Rendelőintézet Orvosi Könyvtára
E g e r
Főigazgató: Dr. Gyetvai Gyula

1. A fogalom meghatározása, értelmezése:

A helytörténet szó kettős értelemben is használatos. Egyrészt jelöli az adott hely társadalmi fejlődésének folyamára, multjára vonatkozó, feltárt vagy a forrásokban rejtőző információkat. Másrészt annak a történettudományi iránynak a megnevezésére szolgál, amely az adott hely történeti multját tanulmányozza. A tudományos feldolgozás folyamatát helytörténeti kutatásnak is szokásos nevezni, a publikációs formát pedig helytörténetirásnak. Szoros kapcsolatban áll a helyismeret és a honismeret fogalmával, hiszen e három fogalom, munkaterület információi jórészt azonosak, a három tevékenységi kör több ponton érintkezik, tartalmilag és formailag egyaránt. A helytörténet mint tudományos, alkotó tevékenység felhasználja a honismereti mozgalom eredményeit, helyismereti gyüjtemények anyagát, ugyanakkor a mozgalom számára szempontokat, szakmai támogatást ad, termékei pedig a helyismereti gyüjteményekbe kerülnek.

Helyismeret

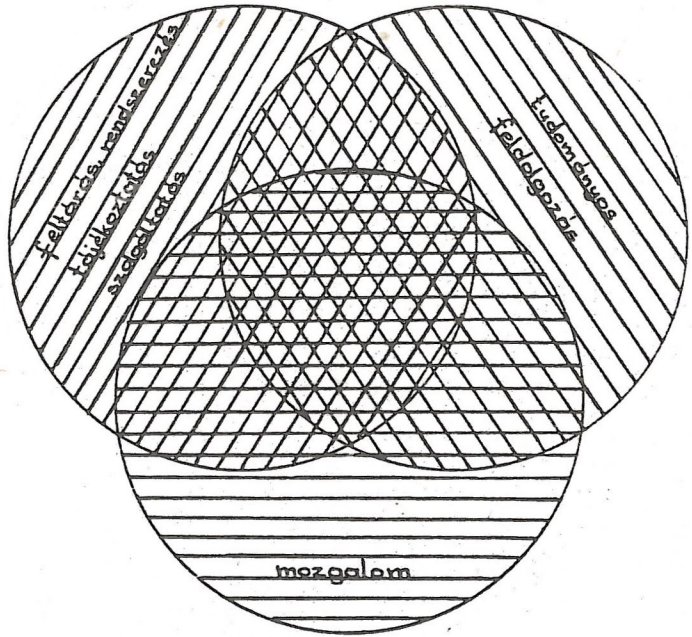

Helytörténet

Honismeret

2. A helytörténeti katalógus és sajtóarchivum létrejöttének indokai:

A megyénk egészségügyére, annak történetére vonatkozó információkat feldolgozó katalógust és sajtóarchivumot konkrét igények hozták létre:

a/ Kórházunk dolgozói, egyetemek, főiskolák, egészségügyi szakiskolák hallgatói, védőnők, asszisztensek és a tudományos munkával megbizott kutatók számos esetben kértek ilyen irányu információkat, szakmai segitséget könyvtárunktól, főleg évfordulók, társadalmi ünnepségek vagy szakdolgozatok készitése alkalmából. Az igények kielégitése igen nagy nehézségekbe ütközött, hiszen könyvtárunk csak néhány régebbi ujságkivágattal, fényképpel rendelkezett, a kórházra vonatkozó dokumentációs anyag nagy része pedig 1948-ban elpusztult.

b/ A Heves megyei Könyvtár is csak szük keretek között tudott segitséget nyujtani, hiszen helytörténeti anyaggal csak az utóbbi 30 évre vonatkozólag rendelkezett. Az ennél régebbi információk, dokumentumok gyakorlatilag feldolgozatlanok voltak, katalógus rendszerük kiépitése hiányos volt, építése most is folyamatban van. A keresés meglehetősen nehézkesnek bizonyult.

c/ A Heves megyei Népujság Sajtóarchivumának anyaga ugyszintén feltáratlan volt, katalógus nem létezett. /A tényleges tartalmi feltárást 1983 januárjában kezdték meg./ Akadályozta a kutatást az is, hogy az archivumot csak a Népujság szerkesztőségének tagjai, illetve a Népujságba cikket irók látogathatták.

Könyvtárunk ezen igények és indokok alapján 1977-ben megkezdte a megyénkre vonatkozó egészségügyi információk gyüjtését, feldolgozását. Tartalmi feltárásukat katalógusrendszer kiépitésével kivánta megoldani.

Két bázisrendszer kidolgozása vált szükségessé:

- a megyénk egészségügyi multjának rekonstruálását szolgáló helytörténeti katalógus,

- a napjaink egészségügyi információit tartalmazó, elsősorban a Népujság cikkein alapuló sajtóarchivum, a hozzá tartozó cikk-katalógussal.

3. A helytörténeti katalógus

A gyüjtést illetően a következő szempontokat vettük figyelembe:

3.1 Tartalmi szempontok

Földrajzilag azt a közigazgatási határt vettük alapul, amelynél megyénkhez tartozott még külső Szolnok vármegye is. A jelenlegi határvonalakat 1952-ben állapitották meg.

Kronológiailag a gyüjtés során viszont semmiféle határt sem szabtunk, minden korból származó és minden korról szóló dokumentumot feldolgoztunk, ha az helytörténeti információt tartalmazott.

Tartalmilag sem lehetett egyértelmüen határt szabnunk, minden helyi vonatkozásu dokumentum bibliográfiai leirása bekerült a katalógusba, még azok is, amelyek egészségügyi vonatkozásai nem voltak egyértelmüek. /Például: az Árpád-korból származó egri Ispotályról - öregek otthona - szóló leirás, vagy az 1700-as években kiadott szennyvizelvezetésről szóló rendelkezések./

Idegen nyelvü dokumentumok leirásait is felhasználtuk a katalógus épitése során, ha információs értékük nagy volt.

3.2 Formai szempontok

Csak nyomtatott dokumentumokat dolgoztunk fel:

- könyv
- folyóirat
- időszaki kiadványok
- kéziratok
- plakátok
- térképek
- aprónyomtatványok
- nyomdai sokszorositványok.

A felsorolt dokumentumokat akkor is feldolgoztuk, ha azok bármilyen, megyénk egészségügyére vonatkozó müben akár csak adatként, vagy utalásként szerepeltek. Igen lényeges szempont volt az a u t o p s z i a elvének alkalmazása is, hiszen számos esetben megtévesztő adatokra bukkantunk. /például: Tognio gyógyvizkutató egyetemi tanár egy német nyelvü művében az "egri" sósforrásokról irt, de csupán a mü megtekintésekor derült ki, hogy a csehszlovákiai Éger nevü helységről szólt a leirás./ Ezeknek a tartalmi és formai szempontoknak a maximális figyelembevételével, hozzávetőlegesen 5000 adatot dolgoztunk fel.

3.3 Források

Bármilyen, Heves megyéről szóló művet, adattárat, monográfiát, egy-egy témáról szóló átfogó jellegü kiadványt, bibliográfiát felhasználtunk. /Például: KERTÉSZ János: Heves megye Közegészségügye c. bibliográfia, MAGYARI-KOSSA Gyula: Magyar orvosi emlékek, GYŐRY Tibor: Magyarország Orvosi Bibliográfiája stb./ Helyi vonatkozásban forrásbázisként a Megyei Levéltár és a Főegyház megyei Könyvtár gyüjteményét tekintettük. A Megyei Levéltár ugyanis nemcsak gazdag anyaggal rendelkezett, hanem 1973-ban kiadta az Archivum c. folyóiratát /folyamatosan megjelenik/, amely külön egészségügyi bibliográfiát is tartalmazott. A Főegyház megyei Könyvtár helytörténeti állománya páratlanul értékes, a sajtóanyag is csaknem teljes egészében a rendelkezésünkre állt.

Helytörténeti katalógusunk állandó, gondos gyarapitása nemcsak a bibliográfiai leirások megőrzését, hanem az olvasók információs-, kutatási igényét is kivánta szolgálni, ezért a katalógusunk tájékoztat a dokumentumok

- tartalmáról,
- földrajzi vonatkozásairól,
- szerzőiről,
- lelőhelyéről,
- kiadóiról, a kiadás évéről,
- helyi kiadványok esetében a nyomdáról.

3.4 Felépitése

Helytörténeti katalógusunk tárgyszavas katalógus. Több szempontból is célszerü volt ezt a formát választani, egyrészt:

- számos dokumentum három-négy témával is foglalkozott,
- voltak müvek, amelyekben több fogalom keresztezte egymást, /például: táplálkozás és csontrendszer/,
- az olvasók szivesebben használják az ilyen elrendezésü katalógust, hiszen használatához nem kell ismerni az osztályozás rendszerét, minden előismeret nélkül lehet benne keresni.

Másrészt szabadon alakitható, a könyvtárunk szükségleteihez jobban igazodik, az egyes tárgyszavakat bármikor kicserélhetjük, bonthatjuk vagy összevonhatjuk. A tárgyszókatalógust természetesen a tárgyszavak betürendje jellemzi, az adott tárgyszó után következnek az oda tartozó dokumentumok szabályszerü cimleirásai, betürendben. A katalógus céduláin a tárgyszó az első sorba került, hiszen ez a beosztás alapja. A második sortól kezdve a mü szabályszerü bibliográfiai adatai következnek. A külalak tehát a következő:

Gyógyfürdők
MARKHOT Ferenc
De aquis medicinalis /?/ Comitatus Hevesiensis.

Eger, Állami Levéltár, közigazgatási iratok 1764. No. 37.
Kézirat

Az olvasók különböző szempontu keresési szokásait, szóhasználatait és a szinonimákat is figyelembe vettük, ezért számos utalót és hivatkozást készitettünk. A tárgyszómutatóval áttekintést kivántunk adni a katalógusban szereplő tárgyszavakról s összefüggéseikről. Egy-egy tárgyszó után jelentős mennyiségü katalóguscédula gyült össze, ilyenkor célszerü volt a további csoportositás. Igyekeztünk a bontásnál egységesen eljárni, igy az olvasóknak megkönnyitettük a katalógusban történő tájékozódást és keresést.

A katalógus felosztása a következő:

a/ Heves megye /általában/
b/ Eger
- gyógyfürdők, gyógyvizek
- gyógyszerészet
- járványok
- megyei kórház
- a megyei kórház elődei
- Orvosi Iskola
- miscellanea

c/ Heves megye - helységek - városok
- Bélapátfalva
- Bükkszék
- Gyöngyös
- Hatvan
- Heves
- Mátra és vidéke
- Mátraháza
- Parád
- Tisza és vidéke

d/ Personalia
e/ Egerben megjelent orvosi művek
f/ Statisztikai adatok.

4. Heves megye egészségügyi sajtóarchivuma és a hozzátartozó cikk-katalógus

A helytörténeti katalógus épitésével egyidőben, 1977-ben megkezdtük a Heves megyei N É P U J S Á G egészségügyi vonatkozásu cikkeinek feldolgozását és nyilvántartását. /Szükségességének okát már a 2. pont alatt részleteztem./ Évenként körülbelül 140-150 cikket dolgoztunk fel, két részletben. Ez hozzávetőlegesen 1000 cikket jelent az eltelt hat év alatt. Természetesen a könyvtárunkba nem járatott napilapok, hetilapok ugymond profilunkba vágó cikkeit is /ha sikerült megszerezni/ felhasználtuk, de teljességre ebben a vonatkozásban, sajnos, nem törekedhettünk.

4.1 A feldolgozás menete

A megjelölt cikkeket /hiradásokat, jelentéseket, közleményeket, hirdetéseket is/ minden hónap végén kivágtuk, sorszámmal láttuk el, amely évenként ujra indul. Az igy "preparált" kivágásokat /minden évben uj/ mappába /albumba/ kronológiai sorrendben beragasztottuk. A cikkivágatok mellett feltüntettük az egyéb lényeges információkat hordozó adatokat is:

- az ujság /napi-, hetilap/ nevét,
- évszámát,
- évfolyamát,
- számát,
- dátumát /hónap, nap/
- és az oldalszámot.

Ezeket az éves albumokat neveztük el gyüjtőnéven, Heves megye Sajtóarchivumának. Ehhez elválaszthatatlanul hozzá tartozik az ujságkivágások cimleirását tartalmazó cikk-katalógus. Ez is tárgyszókatalógus, szerkezete és felépitése megegyezik a helytörténeti katalógusunk szerkezetével és felépitésével, csak a tárgyszavak megválasztásában térnek el egymástól. Ezek a tárgyszavak a cikk-katalógus esetében a következőek:

- Állategészségügy
- Anya- és gyermekvédelem
- Egészségügy általában
- Egészségügyi ellátás
- Egészségügyi nevelés
- Gyógyfürdők
- Kórházügy
- Közegészségügy - járványtan
- Mentőszolgálat
- Orvostörténet
- Personalia
- Szociális gondozás
- Tudományos ülések, kongresszusok
- Uj létesitmények.

A katalóguscédulákon feltüntettük az adott cikk sorszámát, szerzőjét, címét, tárgyszavát, az ujság, napilap, hetilap vagy egyéb folyóirat nevét, a megjelenés évét, hónapját, napját. Ezeknek az adatoknak megfelelően a katalóguscédula formátuma a következő:

Vöröskereszt 1/1982

CSEPÁN József
Az izzósok vöröskeresztes munkáiról.
Népujság 1982. január 4.

A katalógusban a betürendben következő tárgyszavak mögött, a cédulákat kronológiai sorrendben raktuk be. Igy a visszakeresés igen gyorsan és könnyen megtörténhet.

Ennek a ritkaságszámba menő, komoly kutató- és feldolgozómunkát követelő katalógusrendszernek a kidolgozása kárpótolt bennünket minden fáradságunkért, hiszen a felhasználók köre és száma egyre bővül, elsősorban hozzánk fordulnak egészségügyi vonatkozásu kérdéseikkel, problémáikkal, kutatási igényeikkel, intenziven használják a katalógusokat, elismerően nyilatkoznak létükről, használhatóságukról.

Irodalomjegyzék

1. BÉNYEI Miklós:
   Helyismereti munka a "B" tipusu könyvtárakban.
   /Helyismereti kutatók kézikönyvei./
   Bp. 1974, Népmüvelési Propaganda Iroda, 9-71 p.

2. BÉNYEI Miklós:
   Helyismereti eseménytárak, 1. /Mühelykérdések./
   Könyvtáros 1976, 26, 1. 29-31 p.

3. BÉNYEI Miklós:
   Helyismereti eseménytárak, 2. /Mühelykérdések./
   Könyvtáros 1975, 25, 12, 714-717 p.

4. FOGARASSY Miklós:
   A megyei könyvtárak helyismereti bibliográfiai együttmüködése.
   Könyvtáros 1970, 20, 2, 72-73 p.

5. GAZDAG István:
   A tanácsi levéltárak kiadványai.
   Könyvtáros 1978, 28, 7, 416-419 p.

6. KOMJÁTHY Miklós:
   A forrásoktól a feldolgozásig.
   Könyvtáros 1978. 28, 6, 349-353 p.

7. PÁLDY Róbert:
   Budapest története képekben. Képkatalógus I.
   Könyvtáros 1983, 33, 2, 111-113 p.

8. TÓVÁRI Judit:
   A helyismereti gyüjtemény, mint lehetséges tudományos mühely.
   Könyvtáros 1982, 32, 2, 78-81 p.

Erzsébet VÁRNAI :

Press-archives and catalogue of Heves county's public health.

In the public libraries collecting of regional history preparing of archives and catalogues is well-practiced. The collecting and listing of regional history documents are not dealth with in Hungary. However the medical librarians of the Heves County.Hospital, Eger taking into consideration the demands of employees of the local hospital, of university students colleges , public health technical institutes, of district nurses, assistants and researchers created in 1977 a press-archives and catalogue of regional history.

The geographical confines of the collection/the earlier confines of the county/, its chronological measures /unlimited/ and its abstracting aspects have been determined. The bibliographical references of all local documents have been catalogued in cases of medical subjects. For example a field ambulance of the Arpadian age is included, too.

With regard to the type of documents, only the printed ones have been elaborated. Autopsy was very important. So for instance a discription of the Czechoslovakian community Eger is written in the same way as the Hungarian town, where the archive is prepareted: Eger.

In addition summarized works dealing with the country, documents were found in various bibliographies, collections of the County Archives, and of the Central Diocesan Library.

The catalogue is an alphabetical subject catalogue, it informs on the content of the document, its geographical relations, authors, location, publishers, year of publication and printing office.

Yearly 140-150 articles are elaborated. At the end of 1983 the collection consisted of about 1000 documents.

Эржебет ВАРНАИ:

Архив печати и каталог исторических описаний местности в связи с медицинской службой области Хевеш

В общеобразовательных библиотеках широко практикуется сбор данных, составление архива и каталога по историческим описаниям местности. В Венгрии организованно сбором, каталогизацией медицинских исторических документов местности не занимаются. Однако медицинские библиотекари Больницы области Хевеш (в городе Эгер) в 1977 году создали архив и каталог исторических документов местности, поскольку отмечалась потребность со стороны кадров местной больницы, студентов институтов, университетов, средних медицинских училищ, патронажных сестер, ассистентов и исследователей.

Были определены географические границы собрания (прежние границы области), хронологические пределы (без ограничения) и аспекты содержания (Библиографическое описание каждого местного документа было включено в каталог, если он касался медицины и смежной с ней области). Так например, включили описание лечебного дома времён королей династии Арпадов, и т.п.

Что касается типов документов, они обработали лишь печатные документы, держа в руках каждый отдельный документ. Непосредственное описание документа по первоисточнику было довольно важно, ведь на основе заглавий в древних документах разобраться ещё труднее, чем в современных. Так нашли, например, описание о чехословацком местечке Эгер, наименование которого совпадает с венгерским городом Эгер (областной

центр, где составлен архив исторического описания местности).

Помимо обзорных работ по области источниками служат документы, найденные на основе библиографий, документы областного архива, а также собрание Библиотеки главной епархии.

Они составили предметный каталог, который дает информацию о содержании документа, о географических отношениях, авторах, местонахождении, издательствах, годе издания, типографии.

Ежегодно разрабатываются 140-150 статей. В конце 1983 года собрание состояло из примерно 1000 документов и относящегося к ним каталога.

Két szemlekiadvány sorozatnak elemző összehasonlitása

LESZNYÁK Ferenc
a BIOGAL Gyógyszergyár Müszaki Könyvtárának vezetője
D e b r e c e n

A tudományos tájékoztató rendszerekben különleges helyet foglalnak el a szemlék, más terminológia szerint az irodalmi szemlék. A szemlék a tájékoztatás első /bibliográfiák/ és második /referátumok/ szintjével szemben nem elégszenek meg az irodalmi adatok tényszerü közlésével, hanem adott témakörben több közlemény felhasználásával tanulmányszerüen mutatják be egy-egy kutatási terület, problémakör jelenlegi állását /1/.

Sebestyén Géza szerint "Az irodalmi szemle ... anyaga tehát nem egyetlen közlemény, hanem a közlemények egész sora. Ezekből kivonva a lényeget, tanulmányszerüen mutatja be, mi a tudomány jelenlegi álláspontja a vonatkozó kérdésben; közben nem sokat törődik a cikkek önálló egységével, számára a problémák és a felfogások bemutatása a lényeges"/2/.

Az összeállitás módszere alapján megkülönböztethető referáló és analitikus irodalmi szemle. A referáló irodalmi szemle rendszerint csak az információs forrásanyagból vett adatok rendszerezése és ismertetése. Ezzel szemben az analitikus irodalmi szemle az adatok, tények, megállapitások tudományos elemzését, konkrét gyakorlati következtetések levonását, tudományosan megindokolt ajánlások tételét, az adott terület fejlődési tendenciáinak jellemzését tartalmazza /3/. A referáló irodalmi szemlére eszerint nem érvényes Sebestyén Géza fent idézett megállapitása. Az analitikus irodalmi szemlék összeállitása az elmondottak alapján az adott szakterület legkiválóbb szakembereinek a feladata.

Az analitikus irodalmi szemlét összeállitó szakembereknek a felhasznált közlemények információit meg kell szürniük ahhoz, hogy azok a szemle megjelenésekor valójában az adott téma aktuális tudományos helyzetéről adjanak tájékoztatást. A szemle célja az adott tudományos téma aktuális nemzetközi helyzetének és fejlődési tendenciáinak kritikai értékelésén tulmenően az is

hogy a felhasználó szakemberek számára szükségtelenné tegye az eredeti, sok esetben igen szétszórt források felkutatását és elovasását, adjon felvilágositást az adott témával foglalkozó tudósokról és szakemberekről, ezáltal segitse elő a szakemberek között a nem-formális kapcsolatok felvételét. Az analitikus irodalmi szemléknek segitséget kell nyujtani a nyelvi akadályok és a terminológiai zürzavar leküzdésében is.

"Mivel a szakemberek körében rendkivül népszerü a tájékoztatásnak ez a módja, ... külön kurrens szemlekiadványokat adnak ki. /Külföldön Year's work, Annual review, Fortschritte, Forschungsberichte, stb. cim alatt jelennek meg./"/4/.
A biológia területén ilyen szemlekiadványok pl. az Advances in cell and molecular biology, Advances in genetics, Annual review of microbiology, Progress in medical genetics stb.; orvostudományi területen az Annual review of immunology, Annual review of medicine, Annual review of neuroscience, Modern trends in pediatrics, Fortschritte der praktischen Dermatologie und Venerologie stb.

Magyarországon szemlekiadványnak tekinthetők "A biológia aktuális problémái" és "Az orvostudomány aktuális problémái" sorozatok. E tanulmány célja annak vizsgálata, hogy a két sorozat mennyiben tesz eleget az analitikus irodalmi szemlékkel szemben támasztott követelményeknek.

/A továbbiakban "szemle" kifejezésen a rövidség kedvéért minden esetben analitikus irodalmi szemle értendő./

"A biológia aktuális problémái" sorozat 1975-ben indult, 1983. november 30-ig 28 kötet jelent meg. Az utolsó 10 kötet /19. kötet, 1980.-28.kötet, 1983./ 40 szemlét tartalmaz. Ezek a biológiai tudományok legszélesebb körét ölelik fel és a közelmult évek legfontosabb biológiai kutatási területein elért eredményekről számolnak be, mint pl. a sejtmüködés kutatása, daganatkutatás, viruskutatás, endokrinológiai, enzimatikai és genetikai kutatások, de az emlitett kötetekben találhatók toxikológiai, állattani stb. szemlék is. Az egyes kötetekben megjelent szemlék száma 3-5 között, a szemlék terjedelme a bibliográfiai adatokkal együtt 18-101 lap között változik, a szemlék átlagos terjedelme 51 lap. A kötetek elején részletes tar-

talomjegyzék van, amely a szemlék témáinak résztémákra való felosztását 2 vagy 3 szint mélységig tartalmazza. A szemlék szövegében az irodalmi utalások nem a hivatkozások sorrendjében vannak megadva, hanem az egyes szemlék végén az irodalomjegyzék a szerzők nevének alfabetikus sorrendje szerint van összeállitva. Különösen figyelemreméltó, hogy a kötetek végén közlik a kötet szerzőinek rövid életrajzát és munkásságának legfontosabb eredményeit. Az egyes kötetek hátsó boritólapjának belső oldalán közlik a következő kötetben megjelenő szemlék jegyzékét.

"Az orvostudomány aktuális problémái" sorozat 1969-ben indult, e tanulmány készitéséig 46 kötet jelent meg. A 36./1980./-38./1980./ és a 40./1981/-46./1983./ kötet összesen 55 szemlét tartalmaz. Ezek a szemlék ugyszintén az orvostudomány széles területét ölelik fel, a szemlék témái között megtalálhatók az elméleti valamint a kisérletes orvostudomány egyes aktuális kutatási témái, de a modern diagnosztikai és gyógyászati eljárások ismertetése és értékelése is. A 40. kötetben Jávor Tibor az orvosképzés elméleti problémáiról ir szemlét /5/. Érdekességként meg kell emliteni, hogy a 45. kötetben a "Nem invaziv vizsgálómódszerek a kardiológiában" /6/ cimü szemle egyes fejezeteit különböző, a témát jól ismerő szakemberek irták és a bibliográfiai adatok az egyes fejezetek végén találhatók. Az egyes kötetekben megjelent szemlék száma 5-7 között, a szemlék terjedelme 9-103 lap között változik, átlagos terjedelmük 32 lap. A szemlékben az irodalmi hivatkozások és az egyes szemlék végén az irodalomjegyzék ugyanugy vannak megadva, mint "A biológia aktuális problémáinál". A tartalomjegyzékek a kötetek végén vannak, részletesek, tagolásuk szintén 2 vagy 3 szintü. A kötetek hátsó boritólapjának belső oldalán közlik a következő kötetben megjelenő szemlék cimét.

A szemlékre vonatkozó főbb követelmények érvényesülését részletesebben az alábbi tanulmányoknál vizsgáltam:

I. A biológia aktuális problémái:

1. Gervai Judit: Genetikai analizis rekombináns beltenyésztett rözsekkel /7/

   A szerző ismerteti a rekombináns beltenyésztett törzsek létrehozását, fő genetikai jellemzőit és a törzsek

alkalmazhatóságát a genetikai analizisben. Részletezi az ezekkel a törzsekkel nemzetközileg elért eredményeket az immungenetikai, az anyagcsere, a farmakológiai és a magatartásgenetikai vizsgálatok területén. A szemlében összefoglalt eredményeket a szerző saját kutatási eredményeivel is kiegészíti.
A szemle 10 ábrát és 10 táblázatot, valamint 66 bibliográfiai adatot tartalmaz. A szerző utal arra, hogy az irodalomjegyzékben melyik az a két cikk, melyekben további bőséges irodalmi adat található.

2. Sipka Sándor, Szilágyi Tibor: a limfokinek biológiai jelentősége /8/

A szemlében a szerzők ismertetik a limfokin fogalom meghatározását és értelmezését, egyuttal törekszenek a limfokin fogalmának egyértelmübbé tételére is. Közlik a limfokinek csoportositását, leirják a fontosabb limfokineket, a "limfokinetikus" anyagok képződésének és hatásának mechanizmusát, a limfokinek szerepét a gyulladásokban. A limfokinek klinikai jelentőségét is ismertetik a diagnosztika és a terápiás kisérletek területén, valamint kitérnek a limfokinképződést gátló fontosabb gyógyszertipusokra. A szemle végén ismertetik a limfokinekkel folyó kutatás perspektiváit is. A szerzők a szemle megirásánál széleskörben támaszkodtak a külföldi és a hazai szakirodalomra, az irodalmi hivatkozásoknál azt is közlik, hogy mely munka tekinthető a limfokinek kutatásánál alapvető münek.
A szemle 2 ábrát és 2 táblázatot, valamint 59 bibliográfiai adatot tartalmaz.

3. Anda Erzsébet: A városi levegőben található szénmonoxid biológiai hatása /9/

A szerző ismerteti a szénmonoxid fizikai és kémiai tulajdonságait, majd nemzetközi irodalmi adatok felhasználásával elemzi a légkörbe kerülő szénmonoxid forrásait és mennyiségét, az eliminálódási folyamatokat. Ezt a légkör-

ben jelenlévő szénmonoxid fiziológiai és toxikológiai hatásainak az ismertetése követi. A téma jellegénél fogva a szerző nem vállalkozhat a tudományos elemzésen tulmenően ajánlások tételére, fejlődési tendenciák bemutatására.
A szemle 4 ábrát és 30 bibliográfiai adatot tartalmaz.

4. Bagdy Dániel: Az orvosi enzimológia főbb irányai /10/

Az igen terjedelmes szemle átfogóan tartalmazza az orvosi enzimológia eddigi kutatási eredményeit, alkalmazási lehetőségeit. Ismerteti az enzimek biológiai jelentőségét, csoportositását, az enzimtevékenység szabályozását. Elemzi az enzimek szerepét a genetikai rendellenességekben, majd részletesen ismerteti az enzimek diagnosztikai és terápiás felhasználását és további felhasználási lehetőségeit, végül az enzimgátlók terápiás felhasználását. A szemle végén megadott irodalom főként csak alapvető munkák /könyvek, kézikönyvek, szemlék/ felsorolására szoritkozik, a szemlében irodalmi hivatkozások nem találhatók.
A szemle 8 ábrát, 9 táblázatot és 36 bibliográfiai adatot tartalmaz.

5. Maróti Mihály: A növényi szövettenyésztés biológiája /11/

A növényi szövettenyésztés fejlődésének történeti áttekintése után a szemle szerzője ismerteti az izolált növényi részek anyagcseréjét, a növény különböző részeinek tenyésztését, majd az izolált növényi részek differenciálódását, növekedését, fejlődését. A kutatásban és a gyakorlatban /nemesitès, szaporitás, virusmentesitès stb./ óriási jelentősége van a növényi szövettenyésztésnek. Ennek a tudományos témának a jelenlegi helyzetét, lehetőségeit, továbbfejlődési perspektiváit tartalmazza a szemle, széleskörü irodalom megadásával és felhasználásával. A szemle irodalmi hivatkozásai igen pontosak.
14 ábrát, 1 táblázatot és 78 bibliográfiai adatot tartalmaz.

II. Az orvostudomány aktuális problémái

1. Simkó Alfréd: Pszichofarmakonok az időskorban /12/

A szerző a szemlében kitér a pszihofarmakoterápia történeti és társadalmi távlatainak áttekintésére, az öregkori szervezetnek a gyógyszerekkel szemben megváltozott toleranciájára és reakciókészségére, a pszichotróp gyógyszerek időskori alkalmazásának multifaktoriális vonatkozásaira és általános szempontjaira. Részletesen ismerteti a különböző pszichofarmakonok időskorban történő alkalmazásának lehetőségeit, figyelembe véve az egyes szerek hatásmechanizmusát, más gyógyszerekkel való kölcsönhatásait, mellékhatásait stb., konkrét utmutatásokat adva a gyakorló orvos számára is.
A szemle 5 ábrát, 1 táblázatot tartalmaz és függelékkel /sürgős ellátás irányelvei/ egészül ki. A bibliográfiai adatok száma 75.

2. Angeli István: A cukorfogyasztás kórokozó hatása és az édesitész problémája /13/

A szemle nemzetközi adatok tükrében ismerteti a cukor, elsősorban a szacharóz fogyasztásával kapcsolatban kialakult idült népbetegségek epidémiáját, az édesitész fiziológiáját és az édesitőszerekkel szemben támasztott követelményeket. A természetes és mesterséges édesitőszerek részletes ismertetésén tulmenően kitér a ciklamátok használata betiltásának körülményeire és indokolatlanságára.
A szerző ismerteti a jövő kilátásait és ezen belül nagy jelentőséget tulajdonit a fruktóz hazai előállitása megvalósitásának és széleskörü elterjesztésének.
A szemle ábrát, táblázatot nem tartalmaz, a hivatkozások száma 56.

3. Balla György, Karmazsin László: A prosztaglandinok és néhány gyermekgyógyászati vonatkozásuk /14/

A prosztaglandinok izolálása, azonositásuk, továbbá bioszintézisük, metabolizmusuk és hatásmechanizmusuk tisz-

tázása a közelmult évek farmakológiai kutatásának egyik kiemelkedő eredménye volt. A szemle szerzői széleskörű, időszerű nemzetközi irodalom felhasználásával részletesen ismertetik az előzőeken tulmenően a prosztaglandinoknak a szervekre, szövetekre, a terhességre és a szülésre, valamint a gyulladásoknál kifejtett hatását és ezek egyes gyermekgyógyászati vonatkozásának legidőszerűbb kérdéseit. A szemle 8 ábrát és 68 irodalmi hivatkozást tartalmaz.

4. ser Gábor: A retinopathia diabetica kezelésének interdiszciplináris feladatairól /15/

A szemle a retinopathia diabetica lefolyásának, diagnosztikájának és kezelésének ismertetésén tul felhivja a figyelmet a megelőzés fontosságára. A megelőzés és a hatékony kezelés az alapbetegség megfelelő kezelése nélkül nem lehetséges.
Mindez a különböző területeken müködő klinikusok /belgyógyász, labororvos, szemész, adott esetben szülész stb./ szoros együttmüködését kivánja meg. A szerző a szemlét saját tapasztalataival, esetismertetésekkel egészíti ki.
Az irodalomjegyzék a sorozatban szokásostól eltérően nem a szerzők nevének alfabetikus sorrendjében, hanem az irodalmi utalások sorrendjében van összeállitva.
A szemle 4 ábrát és 34 bibliográfiai adatot tartalmaz.

5. Graber Hedvig: Haladás az antibiotikumok területén: A cefalosporin- és aminoglikozid-csoport fejlődése /16/

A hetvenes években óriási fejlődés ment végbe az antibiotikumok kutatásának és alkalmazásának területén, különösen a cimben szereplő antibiotikum-féleségeknél. A szerző részletesen ismerteti e két csoport fontosabb vegyületeit, azok mikrobiológiai hatását, farmakokinetikai jellemzőit és terápiás alkalmazási lehetőségeit. Rávilágit az egyes területeken fennálló bizonytalanságokra, az aminoglikozid antibiotikumok toxicitási problémáira. A szemlét szerzője saját mikrobiológiai és farmakokinetikai eredményekkel, valamint klinikai tapasztalatokkal egészíti ki.
A felhasznált irodalom időszerü és széleskörü.

6 ábrát és 4 táblázatot tartalmaz a szemle és függelékkel egészül ki /adagolási tájékoztató/. Az irodalomjegyzék tételeinek száma 51.

A felsorolt szemlék tartalmi vizsgálatán kivül megvizsgáltam az irodalmi hivatkozások időszerüségének kérdését, valamint a hivatkozások nyelv szerinti megoszlását.

A vizsgált szemlék hivatkozásainak időbeli megoszlását az 1. és 2. táblázat tartalmazza.

1. Táblázat

	0.		1.		2.		3.		4.		5.	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
I.1.	-	-	2	3,0	3	4,5	5	7,5	6	9,1	6	9,1
2.	-	-	-	-	15	25,4	12	20,3	4	6,8	3	5,1
3.	-	-	-	-	-	-	-	-	8	26,6	-	-
4.	-	-	-	-	6	16,7	2	5,5	6	16,7	4	11,1
5.	-	-	-	-	7	9,0	22	28,2	21	27,0	3	3,8
II.1.	1	1,3	2	2,7	2	2,7	7	9,3	1	1,3	1	1,3
2.	-	-	1	1,9	4	7,4	9	16,7	3	5,5	5	9,3
3.	-	-	11	16,2	13	19,1	14	20,6	9	13,2	5	7,4
4.	-	-	1	2,9	7	20,6	5	14,7	2	5,9	3	8,8
5.	-	-	12	23,5	6	11,8	12	23,5	4	7,8	3	5,9

2. Táblázat

	0.-5.		6.-10.		11.-20.		21.-		Összesen	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
I.1.	22	33,3	31	47,0	12	18,2	1	1,5	66	100
2.	34	57,6	18	30,4	6	10,2	1	1,7	59	100
3.	8	26,6	9	30,0	12	40,0	1	3,3	30	100
4.	18	50,0	15	41,6	3	8,3	-	-	36	100
5	53	58,0	9	11,5	7	9,0	9	11,5	78	100
II.1.	14	18,7	17	22,6	36	48,0	8	10,7	75	100
2.	22	40,8	16	29,6	12	22,2	4	7,4	54	100
3.	52	76,5	11	16,2	1	1,5	4	5,9	68	100
4.	18	52,9	6	17,8	8	23,5	2	5,9	34	100
5.	37	72,5	4	7,8	7	12,7	3	5,9	51	100

A táblázatok felső sorában lévő számok azt mutatják, hogy a nivatkozott irodalmak a szemle megjelenésétől visszaszámitott hányadik évből származnak. n az irodalmi hivatkozások, illetve a bibliográfiai adatok számát jelenti. A II.2. szemlénél nem szerepel a "személyes közlés" megnevezésü és az évszám néküli /gyártmányismertető/ utalás.

A O. oszlopban /a szemle megjelenési éve/ szereplő 1 hivatkozásnál a "megjelenés alatt", az I.1. szemlénél a 1. oszlopban szereplő egyik irodalmi adatnál az "in press" utalás szerepel.

A táblázatok alapján arra lehet következtetni, hogy "A biológia aktuális problémái" sorozat kéziratainak átfutási ideje hosszabb, mint "Az orvostudomány aktuális problémái" sorozatnál.

Az irodalmi hivatkozások időbeli eloszlását vizsgálva "A biológia aktuális problémái" sorozatban vizsgáltak közül igen időszerü a 2. és az 5. sorszám alatt vizsgált szemlékhél felhasznált irodalom, "Az orvostudomány aktuális problémáinál" a 3. és az 5. sorszám alatt tanulmányozott szemlékhez felhasznált irodalom.

Megfelelőnek minősithető a hivatkozások időbeli megoszlása az I.4., a II.2. és a II.4. szám alatt vizsgált szemléknél. Az I. 1. szám alatt vizsgált szemléhez felhasznált irodalom közel fele a szemle megjenése előtt 6-10 évvel jelent meg. Az I.3. és a II.1. alatt vizsgált szemlék a legtöbb irodalmat a szemle megjelenése előtti 11. és 20. év közötti időszakból idézik. Az elmondottak alátámasztására a 3. táblázat azt az évet tartalmazza, melyben a vizsgált szemlékben a hivatkozott, illetve felhasznált irodalom maximális.

3. Táblázat

	A szemle megjelenési éve	A felhasznált irodalom maximuma
I.1.	1983.	1975.
2.	1983.	1981.
3.	1983.	1979., 1970.
4.	1982.	1976./n=7/; 1980.,1978./n=6/
5.	1981.	1979.
II.1.	1983.	1972.
2.	1983.	1980.
3.	1982.	1979.
4.	1982.	1980.
5.	1981.	1980., 1978

A vizsgált szemlékhez felhasznált irodalom nyelv szerinti megoszlását a 4. táblázat tartalmazza.

4. Táblázat

	ANGOL		MAGYAR		NÉMET		FRANCIA		N.A.		ÖSSZESEN	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
I.1.	64	97,0	2	3,0	-	-	-	-	-	-	66	100
2.	48	82,4	10	16,9	1	1,7	-	-	-	-	59	100
3.	30	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	30	100
4.	30	83,4	4	11,1	2	5,5	-	-	-	-	36	100
5.	62	79,5	10	12,8	4	5,1	2	2,6	-	-	78	100
Össz.	234	87,0	26	9,7	7	2,6	2	0,7	-	-	269	100
II.1.	14	18,7	14	55,9	42	56,0	3	4,0	2	2,7	75	100
2.	18	32,2	13	23,2	25	44,6	-	-	-	-	56	100
3.	63	92,6	4	5,9	1	1,5	-	-	-	-	68	100
4.	19	55,9	7	20,6	7	20,6	1	2,9	-	-	34	100
5.	41	80,6	7	13,7	-	-	2	3,8	1	1,9	51	100
Össz.	155	54,5	45	15,9	75	26,4	6	2,1	3	1,1	284	100

A 4. táblázatban N.A.-val vannak jelölve azok az irodalmi adatok, ahol az eredeti közlemény nyelvét nem sikerült azonositani. A II.1. szemle a többi vizsgált szemlével szemben csak a szerzők és a folyóirat bibliográfiai adatait adja meg, a hivatkozott cikkek cimét nem közli. Igy az eredeti közlemények nyelvének megállapitásához a folyóirat cimének nyelvét vagy a kiadó ország hivatalos nyelvét vettem alapul. 2 esetben a rendelkezésre álló lelőhelyjegyzékek alapján a folyóiratok teljes cimének, illetve a kiadó ország megállapitására nem volt lehetőség.

A táblázatból szignifikánsan kitünik "Az orvostudomány aktuális problémáinál","A biológia aktuális problémáival" szemben az eltolódás az angolon kivül más nyelvek, elsősorban a német nyelv felé. Az orvostudomány aktuális problémái esetében bizonyos összefüggés állapitható meg a hivatkozások időszerüsége és az angol nyelvü szakirodalom használata között: azoknak a szemléknek az irodalmi hivatkozásai időszerübbek, melyek elsősorban angolnyelvü irodalmi, illetve információs anyagot használnak fel.

"A biológia aktuális problémái" és "Az orvostudomány aktuális problémái" sorozatok fent vizsgált szemléi és a két sorozat 10-10 kötetének általános vizsgálata alapján mindkét kiadvány tanulmányai alapvetően megfelelnek az analitikus irodalmi szemlékkel szemben támasztott követelményeknek. A szemléket az adott szakterületek leghozzáértőbb szakemberei irják, a szemlék témái az adott szakterület legidőszerübb tudományos eredményei és problémái. A részletesen vizsgált szemlék mindegyike összegzi az adott témakörben elért nemzetközi eredményeket, többségük vázolja a fennálló problémákat és a továbbfejlődés lehetőségeit. "Az orvostudomány aktuális problémái" sorozatban megjelenő szemlék szerzői következtetéseikkel a gyakorló orvosok számára is hasznos utmutatásokat nyujtanak. A két sorozatban megjelent szemlék némelyike korábban kiadott kézikönyvek kiegészitéseként is használható, pl. II.5. A szemlék összeállitásához illetve megirásához a szerzők széles körben használják fel a külföldi és a magyar szakirodalmat. Problémát jelent ese-

tenként az, hogy a felhasznált irodalom nem minden esetben a legidőszerűbb, amit azonban az adott témakör rendkivül speciális sajátossága indokolhat. A legidőszerűbb tudományos információs igénybevételére lehetőséget fog nyujtani az interaktiv könyvtári rendszerek igénybevételének egyre bővülő lehetősége.

Irodalom

/1/ Máderné Kiss Mária: Könyvtári tájékoztatás, 4.köt. Jegyzet a tanárképző és tanitóképző főiskolák számára /kézirat/. Tankönyvkiadó, Budapest, 1980., 311 p.

/2/ Sallai István, Sebestyén Géza: A könyvtáros kézikönyve. Gondolat, Budapest, 1965., 556 p.

/3/ Ld. /1/, 311-312. p.

/4/ U.o. 312.p.

/5/ Az orvostudomány aktuális problémái, 40, 5-30./1981./

/6/ Az orvostudomány aktuális problémái, 45, 5-77./1983./

/7/ A biológia aktuális problémái, 28, 9-49./1983./

/8/ A biológia aktuális problémái, 27, 143-172./1983./

/9/ A biológia aktuális problémái, 26, 151-168./1983./

/10/ A biológia aktuális problémái, 25, 93-169./1982./

/11/ A biológia aktuális problémái, 23, 95-174./1981/

/12/ Az orvostudomány aktuális problémái, 46, 5-50./1983./

/13/ Az orvostudomány aktuális problémái, 45, 79-110./1983./

/14/ Az orvostudomány aktuális problémái, 44, 57-83./1982./

/15/ Az orvostudomány aktuális problémái, 43, 73-88./1982./

/16/ Az orvostudomány aktuális problémái, 41, 23-51./1981./

Ferenc LESZNYÁK :

Analytical comparison of two review-publication series.

The author analyzed two current Hungarian review-publication series. According to his statement these publications are much in request. The examination wants to clear whether the series are "analytical literature reviews", namely whether they analyse data, facts, statements of various professional articles, whether they draw practical conclusions, justify scientifically their proposals, present the evolutionary progress of the special field being at issue.

One of the reviews is " A biológia aktuális problémái" /Actual problems of biology/, the other " Az orvostudomány aktuális problémái" /Actual problems of medical science/.

The series of " A biológia aktuális problémái" was started in 1975; up to 1983 28 volumes appeared with 40 reviews. The " Az orvostudomány aktuális problémái", started 1969, published 55 reviews in its 46 volumes. The author reviews in detail the bibliographical data and other formal characteristics of the two series, further analyses of 5-5 review articles in respect of their content

He compares the elaboration and the content with the definition mentioned at the begining of the article; whether the examined work is an analytical review or not.

Thereafter he analyzes the time-division of the citations. It results from the review that the authors have to go back not only to the last 1-2 years but to earlier periods, while they have to show also the trend of the subject. The printing time of the series " A biológia aktuális problémái" is longer than that of the " Az orvostudomány aktuális problémái".

In the biological review publication the dominant language of the elaborated documents is undoubtedly English. Also the citations of the medical scientifical series are mostly English but here a strong German trend can also be stated /more than those referring to Hungarian publications/.

Conclusion: the two series are both actually popular, they adequately cover the concept of the analytical literature review.

Ференц ЛЕСНЯК:

Аналитическое сравнение двух серий обзорных изданий

Автор подверг анализу два венгерских текущих обзорных издания. По его наблюдению эти издания пользуются спросом, и исследование имеет целью выявить, предоставляют ли собой эти серии обзоры аналитически-синтетического характера, т.е. дают ли они научный анализ данных, фактов, установлений многих специальных статей, делают ли практические выводы, научно обосновывают ли свои рекомендации, показывают ли тенденции развития изложенной специальности.

Одно из обзорных изданий - "A biológia aktuális problémai" (Актуальные проблемы биологии), другое - "Az orvostudomány aktuális problémai" (Актуальные проблемы медицины).

Издание серии "Актуальные проблемы биологии" началось в 1975 году, до 1983 года вышло 28 томов с 40 обзорами, серии "Актуальные проблемы медицины" - в 1969 году и в 46 томах сообщено 55 обзоров.

Автор подробно анализирует использованную к статьям литературу по формальным признакам, затем анализирует 5 статей и с точки зрения содержания, сопоставляя обработку и сжатое содержание с определением, установленным в начале статьи: является ли анализируемое издание аналитически-синтетическим обзором или нет.

После этого автор анализирует хронологическое распределение ссылок. Из характера обзора следует, что здесь авторы должны обратиться к работам не только последних одного -

двух лет, но более давнего времени, ведь необходимо раскрыть и тенденции данного предмета. Время пробега серии "Актуальные проблемы биологии" более продолжительно по сравнению с серией "Актуальные проблемы медицины". В биологическом обзорном издании обработанные документы написаны в подавляющем большинстве на английском языке. Большинство ссылок медицинской серии также написано на английском языке, но здесь отмечается выраженный сдвиг в пользу немецкого языка (больше, чем ссылок на венгерские публикации на родном, венгерском языке).

Вывод: обе серии обоснованно популярны, соответствуют критериям аналитически-синтетического обзора.

Az ideg- és elmegyógyászat legfontosabb tájékoztató forrásai

FORRAI Istvánné
Országos Ideg- és Elmegyógyászati Intézet Orvosi Könyvtára
B u d a p e s t ,
Főigazgató: dr. Tariska István

A tudományos tájékoztatásról

A tudományos kutatásnak a gazdasági és általában a társadalmi fejlődésben egyre nagyobb a jelentősége. Mindinkább előtérbe kerülnek azok a módszerek és eszközök, melyek ezt a kutatómunkát segitik. Ezek között igen fontos helyet foglal el a kutatás információ-ellátásának az ügye. Tudományos tájékoztató hálózatok, intézmények sora dolgozik azon, hogy a kutató számára összegyüjtse, feltárja az értékes információkat. A tudományos tájékoztatás vállalt feladatának teljesitését azonban megnehezitették egyrészt az információs források, másrészt a felhasználók körében végbement változások.

Közismert tény, hogy a tudományos adatokat, ismereteket szolgáltató közlemények száma milyen nagy mértékben növekedett az elmult 25-30 évben. Szokás ezt a folyamatot "információs krizisként" vagy "információ robbanásként" is emlegetni. Egyre nehezebbé vált egy-egy szakterület irodalmának figyelemmel kisérése. Nincs olyan információs rendszer, amely képes lenne ilyen nagy mennyiségü dokumentumot akár csak regisztrálni, nem beszélve a feltárásról. A nehézségeket növelte bizonyos tipológiai változás is. A publikált dokumentumok mellett megjelentek az un. nem publikált vagy speciális dokumentumok. Pl. kutatási jelentések, szabadalmak, szabvány tervezetek, disszertációk stb.

Az információs rendszer másik alapelemében, a felhasználók körében is történtek változások. Részben uj felhasználói kategóriák jelentkeztek /pl. a döntésekért felelős vezetők ill. vezetői csoportok/, részben a régiek információs igényei is megváltoztak. Kétféle információs igényt kell kielégiteni: egyrészt általános tájékoztatást nyujtani a kutató szakterületéről, másrészt témára vagy magára a kutatóra orientált tájékoztatást egy speciális, szük tárgykörről.

Egyfelől tehát egy adott információs rendszernek a vállalt terület teljes anyagát kell regisztrálnia és feltárnia, másfelől szelektáltan, az egyéni igényeknek megfelelően kell nyujtania ugyanezt.
Szükségszerü volt hát az információs munka korszerüsitése, valamint a hazai és nemzetközi együttmüködés megteremtése.

Az információs munka korszerüsitésének alapvető feltétele a számitógépes feldolgozás bevezetése volt. Ezzel együtt a szakirodalmi adatbázisok létrehozása ill. beszerzése. A számitógépes információ-szolgáltatás lehetővé teszi olyan nagy tömegü szakirodalom áttekintését, amely a hagyományos módon nem lehetséges. Módot nyujt továbbá olyan összefüggések feltárására is, amelyekre a szokásos információs eszközök már nem alkalmasak. A gyorsaság és a szelektivitás tehát az a két fontos tényező, amelyet a számitógépes feldolgozás nyujt a kutatóknak.

Ezek a korszerü módszerek mindinkább szükségessé tették a nemzetközi együttmüködés megteremtését. Gazdasági okokból, de még a hatékonyság szempontjából sem volna képes egyetlen ország sem a tudományos információ terén önellátásra berendezkedni. Az együttmüködés formája lehet kooperáció, pl. információcsere vagy egyoldalu átvétel stb. Ilyen nemzetközi együttmüködés gyümölcse Magyarországon az ASCA vagy a MEDLINE.

Az információs rendszer korszerüsitésére a technológiai fejlődésen tul a tájékoztatás szervezeti átépitése, fejlesztése volt a másik ut. Tájékoztató hálózatokat, centrumokat hoztak és hoznak létre, amelyek koordinálják országon belül és nemzetközi méretekben egyaránt a tudományos tájékoztatás munkáját.

A tudományos tájékoztatás legfontosabb eszközei

Az információ-szolgáltatási rendszerben leggyakoribbak az un. s z i g n á l i n f o r m á c i ó s szolgáltatások. Legfontosabb alaptipusai a b u l l e t i n e k, t a r t a l o m j e g y z é k k i a d v á n y o k, b i b l i o g r á f i á k, i n d e x e k. Jellemzőik, hogy mindig kurrensek, átfutási idejük rövid. Az információs igény tartalma szerint áttekintést nyujtanak egy kisebb vagy nagyobb szakterület és határterüle-

teinek irodalmáról. Feladatuk, hogy a lehető legteljesebben regisztrálják, tárolják és visszakeresésre alkalmas formában hozzáférhetővé tegyék az általuk vállalt szakterület vagy tárgykör irodalmát. Elvileg nem szelektálnak, teljes áttekintést próbálnak nyujtani. Az alkalmazott bibliográfiai leirás regisztrativ szintü, a dokumentumból kiemeli a lényeges adatokat /szerző, cim, impresszum/, ugyanakkor kulcsszavak, tárgyszavak segitségével utal a dokumentum tartalmára és visszakeresésre alkalmassá teszi.

Az a n n o t á l t bibliográfia kibőviti, leggyakrabban magyarázza a dokumentum cimét, utal az eredeti dokumentum főbb gondolataira.

A r e f e r á l ó f o l y ó i r a t o k a cimleiráson ivül hosszabb-rövidebb referátumokat is közölnek, tartalmi tájékoztatást nyujtanak. Az i n d i k a t i v r e f e r á t u m némi átfedést mutat az annotációval, a publikáció főbb tárgyköreire utal, de nem ad részletes adatokat. Az i n f o r m a t i v r e f e r á t u m szinte feleslegessé teszi az eredeti dokumentum elolvasását. Tulajdonképpen az eredeti tartalma röviditett formában, a fontos adatokat is tartalmazva. Értékeli is a publikációt.

A referáló lapoknál kell megemliteni a s z e m l é k e t , r e v i e w - f o l y ó i r a t o k a t. Ezekben valamely szakterület aktuális kérdéseiről készült összefoglaló referátum,elemző tanulmány több közleményből válogatva, mely értékeli is a legujabb irodalmat. Képet ad a különböző országokban folyó kutatásokról, eredményekről, segitséget nyujtva a "második információs akadály", a nyelvi nehézségek leküzdéséhez. A referátum végén közli a téma bibliográfiáját, amelynek alapján az összefoglalás készült.

Nélkülözhetetlen segédeszközei a kutatóknak az é r t e l m e z ő - ill. s z a k s z ó t á r a k. Egy szakterület speciális szakkifejezéseit, "terminus technicus"-ait tartalmazzák, esetleg a fogalmakról tömör magyarázatot is adnak. A l e x i k o n o k rövid cikkei gyors tájékoztatást nyujtanak az egyes kérdésekről, betürendes szótárrendszerben.

Az e n c i k l o p é d i á k átfogó, nagy terjedelmü, az ismereteket áttekinthető rendszerben ismertető cikkeket tartalmaznak. Az enciklopédiák egy része betürendben, más része valamilyen logikai rendszerezésben vagy szakrendben közli anyagát.

Mind a tudományos tájékoztatás, mind a kutató, dolgozó szakember számára igen fontos források, munkaeszközök a k é z i k ö n y v e k. Általában terjedelmesebb, a tárgyalt szakterület minden kérdésére kiterjedő, összefoglaló müvek. Nélkülözhetetlen részük az alapos bibliográfia. A kézikönyvekhez hasonló kiadványtipus a t a n k ö n y v. Céljában, felépitésében, tárgyalási módjában különbözik a kézikönyvtől. Nem tartalmaz bibliográfiát.

S végül a kutató tájékoztató legfontosabb forrása a f o l y ó i r a t o k, s z a k l a p o k serege. Ezek segitségével kisérheti figyelemmel a kutató a tudományos élet őt érdeklő fejezeteit, a napi rutinból vagy a tudományos kutatásokból születő apró eredményeket és nagy felfedezéseket. Ezekből kap ötletet, segitséget, biztatást a saját munkájához, és ezekben közölheti mások tájékoztatására, a saját eredményeit.

S ezeknek a sokféleségében segiti az eligazodást a tájékoztató apparátus korszerü és kevésbé korszerü eszközeivel és módszereivel.

A fentebb leirtak szükebb szakterületünkre, az ideg- és elmegyógyászatra is vonatkoznak. Egyrészt ujabb dokumentumtipusok jelennek meg, másrészt változnak a tájékoztatásban felhasználható dokumentumok, azaz változik a "segédkönyvtár". Bizonyos részei azonban állandóak, értékük nem változik. Ezeket a szempontokat vettem figyelembe jegyzékem összeállitásakor.

Az ideg- és elmegyógyászat legfontosabb tájékoztató forrásai

Az ajánló jegyzéket könyvtárunk állománya alapján állitottam össze. Intézetünk 115 éves, és a vele szinte egyidőben születő könyvtárunk szorgalmasan gyüjtötte a szakmai irodalmat. Ugy gondojuk, e tárgykörben a kutatók széles igényeit képesek vagyunk kielégiteni. Sőt, ajánló jegyzékemben a kézikönyveknél a bőség zavarával küzdöttem. Végül ugy döntöttem, hogy való-

ban a j á n l ó jegyzéket állitok össze, a legujabb kiadásokból válogatva. Igyekeztem többféle aspektusból összeválogatni az anyagot, hogy legyen benne átfogó mü, de diagnosztikai, terápiás, módszertani utmutató is.
Az ajánló jegyzék többi részét /bibliográfiák, referáló lapok, szótárak stb./ a teljesség igényével állitottam össze. A referáló lapokhoz kis annotációt füztem.

B i b l i o g r á f i á k
Általános bibliográfiák

DÁVID József - DEÁK Imre - DÖRNYEI Sándor
Magyar orvosi könyvek bibliográfiája 1945-1960.
Bp. OOKDK., 1960.

World Health Organization Publications. Catalogue 1947-1971. Geneva. WHO, 1971.
+ Suppl. WHO Publications 1971-1973.

Ideg- elme bibliográfiák

ZSAKÓ István - JÓ János
Magyar ideg- és elmeorvosi bibliográfia 1831-1935 években.
Kézirat.

HÁRDI István - HÁRDINÉ, SAÁGHY Margit
Magyar ideg- és elmegyógyászati bibliográfia 1945-1960. Bp. OOKDK, 1963.

MENNINGER, Karl
A guide to psychiatric books. 3,ed.
New York-London. Grune-Stratton, 1972.

GIBBS, Clarence J. - MASTERS, Colin L. - GAJDUSEK, D.Charleton
Bibliography of Creutzfeld-Jakob disease. [1920-1979].
Ed. US Department of Health, Education and Welfare. Bethesda, Maryland, 1979.

BENEDEK László
Magyar pszichológiai irodalom 1945-1966.
Bp. Akad. Kiadó, 1967.

Referáló folyóiratok

Excerpta Medica Sect. 8. Neurology, Neurosurgery
Sect.32. Psychiatry
Sect.5o. Epilepsy Abstracts

Az Excerpta Medica valamennyi szekciója azonos szerkesztési elvek szerint készül. Szakrendi beosztást használ, melyek további alfejezetekre bomlanak. Az egyes referátumokat sorszámmal látják el. Ezt követi a közlemény cime angolul, majd zárójelben utalás az eredeti nyelvre. Ezután következik eredeti nyelven a cim, amennyiben latin betüs nyelvről van szó. Majd a szerző/k/ neve, cime, folyóirat neve, adatai. Nem angol nyelvü cikk esetében föltünteti, ha van angol nyelvü összefoglalás a cikk végén. Ezután következik maga a referátum. A füzetek végén tárgy- és névmutató segiti a keresést, a kötetek végén pedig kumulált index jelenik meg. Nemcsak cikkeket, hanem könyveket is referál. Megjelenése szekciónként változik. A neurológia évente 3 kötet, a pszichiátria már csak 2 kötet, lo-lo számmal, az epilepsia pedig havonta jelenik meg, évente tehát 1 kötet 12 számmal.

Medicinszkij Referativnij Zsurnal
Razd.9. Nevropatologija, Nejrohirurgija
Razd.14. Pszihiatrija

Az egyes szekciók itt is azonos módszerrel készülnek. A sorszám után a cikkek cimével kezdődnek a referátumok. A cirillbetüs, orosz nyelvü cim után közli a szerző/k/ nevét, majd az eredeti nyelven, latin betükkel az eredeti cimet. Amennyiben orosz nyelvü cikkről van szó, közli a cimet angol nyelvü forditásban. Ezt követi a folyóirat neve és adatai. Nem közli a szerző/k/ munkahelyét. A füzetek végén névmutató, évvégén kumulált tárgymutató van.

Zentralblatt Neurologie,
Psychiatrie

Szerkesztési elve némileg eltér az Excerptáétól. Ez a folyóirat is szakrendi beosztást követ, a referátumok itt is a sorszámmal kezdődnek. Ezután a publikáció cime következik, mindig az eredeti nyelven, forditásban nem közli a cimet. Ezt követi a szerző/k/ neve, munkahelye, majd a folyóirat neve, adatai. Könyvek esetén a szerző/k/ munkahelyét nem közli, a könyv cime, a szerző/k/ neve és az impresszum adatok követik egymást. 1982-ben változtatott megjelenési szokásain, a korábbi évi 3-6 kötetet/6-6 füzettel/ felváltotta az évi egy kötet 12 számmal. Átfutási ideje valamivel hosszabb az Excerptáénál.

Journal of Studies on
Alcohol

Havonta megjelenő folyóirat, két részből áll: Original Articles és Abstracts füzetei vannak. Minden második hónapban Abstracts füzete jelenik meg. A nagy "alkohol" cimszón belül speciális szakrendet alkalmaz. A sorszám után a szerző/k/ nevével kezdődik a referátum. Ezt követi az eredeti cim, majd ennek az angol nyelvü forditása. Végül a folyóirat neve, adatai. Egy-egy szakrendi beosztás végén utal az idevágó, de nem itt leirt referátumok sorszámára. /see also.../. A füzetek végén tárgy- és névmutatót közöl, továbbá hosszu bibliográfiát azokról a könyvekről és cikkekről, amelyeket nem referált, de a tárgyalt időszakban jelentek meg. Könyvekről is hoz referátumokat, de az Original Articles kötetben.

The Year Book of Neurology, Neurosurgery.
Ed.Russel N. DE JONG - Oscar SUGAR.
Chicago-London. Year Book.Med.Publ.

The Year Book of Psychiatry and
Applied Mental Health. Ed. Daniel X.
FREEDMAN - ARNOLD J. FRIEDHOFF etc.
Chicago-London. Year Book Med. Publ.

Kifejezett szemle-kiadvány. Az ideg-elmegyógyászat aktuális problémáit, témáit dolgozza fel több közleményből válogatva, tanulmány formájában. Szöveg közben utal a fölhasznált irodalomra, de bibliográfiát nem közöl. A kötetekben név- és tárgymutató található, valamint egy szakmai quiz, a kérdések után az oldalszámmal utal a helyes válasz lelőhelyére.

Szótárak, lexikonok, enciklopédiák

BARTHA Lajos
Pszichológiai értelmező szótár.
Bp. Akad.Kiadó, 1981.

BRENCSÁN János
Uj orvosi szótár. Bp. Akad.Kiadó,
1983.

DIETZ, Karl - HESSE, Peter G.
Wörterbuch der Sexuologie und ihrer
Grenzgebiete. Rudolstadt. Greifenverl.,
1964.

DORLAND, W.A.
Pocket medical dictionary. 2o.ed.
Philadelphia-London.Saunders, 196o.

DORSCH, Friedrich
Psychologisches Wörterbuch. 6.rev.
Aufl. Hamburg-Bern. Meiner-Huber Verl.,
1959.

DREVER, James
A dictionary of Psychology. Harmondsworth,Middlessex. 1965. Penguin Books.

DUIJKER, Hubert C.J. - RIJSWIJK,Maria J. van
Trilingual psychological dictionary. Vol.1-3. English/french/german. Bern-Stuttgart-Vienna.1975. Huber.

DURHAM, Robert H.
Encyclopedia of medical syndromes. New York. Hoeber, 196o.

Encyclopédie médico-chirurgicale. Neurologie. Tom.1-3. Ed. M. Coumetou, etc. Paris. 1958-

Encyclopédie médico-chirurgicale. Psychiatrie. Tom.1-3. Ed. M. Coumetou, etc. Paris. 1958-

Encyclopedia of Psychology. Ed. H.J.EYSENCK - W.ARNOLD - R.MEILI; Vol.1-3. London.Search Press, 1972.

ENGLISH, Horace B. - ENGLISH, Ava C.
A comprehensive dictionary of psychological and psychoanalytical terms. London. Longmans, 1958.

GRASCSENKOV, N.I. - SZNEZSNEVSZKI,A.V.
Szpravocsnik nevropatologa i pszihiatra. Moszkva. Medicina, 1968.

HEHLMANN, Wilhelm
Vörterbich der Psychologie. 2.erg.erw.Aufl. Stuttgart. Kröner, 1962.

HINSIE, Leland E. - CAMPBELL, Robert J.
Psychiatry dictionary. 3.ed. New York. Oxford University Press, 196o.

LAPLANCHE, Jean - PONTALIS, J.B.
Vocabulaire de la psychoanalyse. Paris. Press. Univ. de France, 1967.

LEIBER, Bernfried - OLBRICH, Gertrud
Wörterbuch der klinischen Syndrome. München-Berlin. Urban-Schwarzenberg, 1963.

MARCHAIS, P.
Glossaire de psychiatrie. Paris. Masson, 197o.

MÜLLER, Christian
Lexikon der Psychiatrie. Berlin-Heidelberg-New York. Springer, 1973.

Orvosi lexikon. 1-4. köt.Főszerk. HOLLÁN Zsuzsa. Bp. Akad.Kiadó, 1967-1973.

PETERS, Uwe Henrik
Wörterbuch der Psychiatrie und medizinischen Psychologie. München-Berlin-Wien. Urban-Schwarzenberg, 1971.

PSCHYREMBEL, Willibald
Klinisches Wörterbuch mit klinischen Syndromen. Berlin. W.de Gruyter, 1964.

STEDMAN's medical dictionary. 21.ed.
Baltimore. Williams-Wilkins,1966.

THOMSOM, William A.R.
Black's medical dictionary. 31.ed.
London. Black, 1976.

VEILLON, E.
Medizinisches Wörterbuch - Medical dictionary-
Dictionnaire médical. 3.Aufl. Bern-Stuttgart.
Huber, 196o.

WHO
GASTAUT, Henry
Dictionary of epilepsy. Geneva. WHO, 1973.

WHO
GASTAUT, Henry
Terminologicseszkij szlovar po epilepszii.
Geneva. WHO, 1975.

GASTAUT, Henry
Epilepszia szótár. Ford. HALÁSZ Péter.
Bp. 1982.
Kézirat.

WHO
Glossary of mental disorders and guide to
their classification. Geneva. WHO, 1974.

WHO
Terminology and criteria of drug dependence.
Copenhagen. WHO, 1973.

WHO
ZÜLCH, K.J.
Histological typing of tumours of the central
nervous system. Geneva. WHO. 1979.

ZETKIN, Maxim - SCHALDACH, Herbert
Wörterbuch der Medizin. 2.verb.erw.Aufl.
Berlin. Volk und Gesundheit, 1964.

A gyakorló orvos enciklopédiája. 1-4. köt.
Szerk. TRENCSÉNYI Tibor. 2.átd.bőv.kiadás.
Bp. Medicina, 1977.

K é z i k ö n y v e k, t a n k ö n y v e k

Neurológia

1. ALBERT, Hans-Henning von
Vom neurologischen Symptom zur Diagnose: Differentialdiagnostische Leitprogramme. 2.verb.Aufl.Berlin. Springer, 1981.

2. ARENDT, Alexander
Histologisch-diagnostischer Atlas der Geschwülste des Zentralnervensystems und seiner Anhangsgebilde. 2. erw.Aufl. Jena. Fischer Verl., 1977.

3. BALLA, John I.
Pathways in neurological diagnosis. London. Arnold, 198o.

4. BANNISTER, Roger
Brain's clinical neurology. 5. rev.ed. Oxford-New York-Toronto. Oxford Univ.Press, 1978.

5. BENSON, D. Frank - BLUMER, Dietrich
Psychiatric aspects of neurologic disease. Vol.2. New York. Grune-Stratton, 1982.
/Seminars in psychiatry./

6. BODECHTEL, G.
Differentialdiagnose neurologischer Krankheitsbilder. 3. nbearb.erw.Aufl. Stuttgart. Thieme, 1974.

7. BRAIN, Walter Russell
Diseases of the nervous system. Revised by J.N.Walton. 8. ed. Oxford-New York-Toronto. Oxford Univ.Press, 1977.

8. DOWNIE, Patricia A.
Cash's textbook of neurology for physiotherapists. 3. ed. London-Boston. Faber, 1982.

9. ELLIOTT, H. Chandler
Textbook of neuroanatomy. 2.ed. Philadelphia-Toronto. Lippincott, 1963.

10. GREENFIELD, Joseph Godwin
Greenfield's neuropathology. 3.ed. Ed. W. Blackwood - J.A.N. Corselis. London. Arnold, 1976.

11. HOPF, H.Ch. - POECK,K. - SCHLIACK,H.
Neurologie in Praxis und Klinik. Bd.1-2. Stuttgart-New York. Thieme, 1983.

12. HORÁNYI Béla
Neurológia. Bp. Medicina, 1961.

13. JUHÁSZ Pál
A klinikai neurológia alapjai. 3.átd.kiad. Bp. Medicina, 1977.

14. KANDEL, Eric R. - SCHWARTZ, James H.
Principles of neural science. London. Arnold, 1981.

15. KUFFLER, Stephen W. - NICHOLLS, John G.
From neuron to brain. Sunderland. Sinauer Ass., 1977.

16. KUTT, Henn - MCDOWELL, Fletcher
Clinical neuropharmacology. New York-Edinburgh-London. Livingstone, 1979.
/Monographs in clinical pharmacology. Vol.4./

17. LURIA, Alekszandr Romanovics
The working brain. Transl. B.Haigh. London. Penguin, 1973.

18. MÁTTYUS Adorján - PARAICZ Ervin - SZÉNÁSI József
Csecsemő- és gyermekneurológia. Bp. Medicina, 1982.

19. MERRITT, H. Houston
A textbook of neurology. 5. ed. Philadelphia. Lea-Febiger, 1974.

20. MUMENTHALER, Marco
Neurologie. 6. überarb. Aufl. Stuttgart .Thieme, 1979.
/Flexibile Taschenbücher./

21. PÁSZTOR Emil
Idegsebészeti alapismeretek. Bp. Medicina, 1976.

22. RÉMOND, Antoine
Handbook of electroencephalography and clinical neurophysiology. Vol.1-16... Amsterdam. Elsevier, 1971-

23. ROSE, Clifford
Paediatric neurology. Oxford. Blackwell, 1979.

24. SAMUELS, M.A.
Manual of neurologic therapeutics. Boston. Little-Brown, 1978.

25. SAYK, - LOEBE,
Therapie der neurologischer Erkrankungen. 3. nbearb. Aufl. Jena. Fischer, 1979.

26. SCHADÉ, - FORD,
Basic neurology. Amsterdam. Elsevier, 1971.

27. SPILLANE, John D.
An atlas of clinical neurology. 2.ed. London- New York-Toronto. Oxford Univ. Press, 1975.

28. VICK, Nicholas A.
Grinker's neurology. 7.ed. Springfield. Thomas, 1976.

29. VINKEN, P.J. - BRUYN, G.W.
Handbook of clinical neurology. Vol. 1-43... Amsterdam-New York-Oxford. North Holland Publ., 1969-

30. YOUDIM, M.B.H. etc.
Essays in neurochemistry and neuropharmacology. Vol. 1-3. London. Wiley, 1977-1978.

Pszichiátria

1. AMMON, Günter
Dynamische Psychiatry. Darmstadt-Neuwied. Luchterhand, 1973.

2. ARIETI, Silvano
American handbook of psychiatry. 2.ed. Vol. 1-6. New York. Basic, 1974-1975.

3. BENKERT, O. - HIPPIUS, H.
Psychiatrische Pharmakotherapie. 3.nbearb.Aufl. Berlin-Heidelberg-New York. Springer, 1980.

4. BEUMONT, Pierre J.V. - BURROWS, Graham D.
Handbook of psychiatry and endocrinology. Amsterdam-Oxford-New York. Elsevier, 1982.

5. BIRD, Jonathan - HARRISON, Glynn
Examination notes in psychiatry. Bristol-London-Boston. Wright, 1982.

6. BLEULER, Eugen
Lehrbuch der Psychiatrie. 12.nbearb.Aufl. Berlin-Heidelberg-New York. Springer, 1972.

7. BÖNISCH, E. - MEYER, J.E.
Psychosomatik in der klinischen Medizin. Berlin-Heidelberg-New York. Springer, 1983.

8. BÖSZÖRMÉNYI Zoltán - BRUNECKER György
A gyermekkor és az ifjukor psychiatriája. Bp. Medicina, 1979.

9. EY, Henri - BERNARD, P. - BRISSET, Ch.
Manuel de psychiatrie. Paris. Masson, 1960.

10. EYSENCK, H.J.
The future of psychiatry. London. Methuen, 1975.

11. FINK, Max
Convulsive therapy: theory and practice. New York. Raven, 1979.

12. FREEMON, Frank R.
Organic mental disease. Lancaster. MTP, 1981.

13. GREEN, A. Richard - COSTAIN, David W.
Pharmacology and biochemistry of psychiatric disorders. Chichester. Wiley, 1981.

14. HARBAUER, H. etc.
Lehrbuch der speziellen Kinder- und Jugend-psychiatrie. Berlin-Heidelberg-New York. Springer, 1971.

15. HUBER, Gerd
Psychiatrie. Systematischer Lehrtext für Studenten und Ärzte. 3.nbearb.Aufl. Stuttgart- New York. Schattauer, 1981.

16. JOHNSON, F. Neil.
Handbook of lithium therapy. Lancaster. MTP, 198o.

17. JUHÁSZ Pál - PETHŐ Bertalan
Általános pszichiátria. 12. köt. Bp. Medicina, 1983.

18. KAPLAN, Harold I. - FREEDMAN, Alfred M. - SADOCK, Benjamin J.
Comprehensive textbook of psychiatry III. 3.ed.Vol.1-3. Baltimore-London. Williams-Wilkins, 198o.

19. KENDELL, R.E.
The role of diagnosis in psychiatry. Oxford. Blackwell, 1975.

20. LAIDLAW, John - RICHENS, Alan
A textbook of epilepsy. Edinburgh-London-New York. Livingstone, 1976.

21. LEFF, J.P. - ISAACS, A.D.
Psychiatric examination in clinical practice Oxford. Blackwell, 1978.

22. LYERLY, Samuel B.
Handbook of psychiatric rating scale. 2.ed. Rockville. NIMH, 1978.

23. NYIRŐ Gyula
Pszichiátria. Bp. Medicina, 1967.

24. OKEN, Donald - LAKOVICS, Magnus
A clinical manual of psychiatry. New York-Amsterdam-Oxford. Elsevier, 1982.

25. Psychiatrie der Gegenwart. Hrsg. H.W.Gruhle-R. Jung - W. Mayer-Gross. Bd.1-3. 1975.198o.

26. RIE, Herbert - RIE, Ellen D.
Handbook of minimal brain dysfunctions. New York, etc. Wiley, 198o.

27. SIM, Myro
Guido to psychiatry. 4.ed. Edinburgh. Livingstone, 1981.

28. TRIMBLE, Michael R.
Neuropsychiatry. Chichester. Wiley, 1981.

29. UEXKÜLL, Thure von
Lehrbuch der psychosomatischen Medizin. München-Wien-Baltimore. Urban-Schwarzenberg, 1979.

30. VAN PRAAG, Herman M.
Handbook of biological psychiatry. Part 1-6. New York-Basel. Dekker, 1979-1981.

31. VAN PRAAG, Herman M.
Psychotropic drugs. A guide for the practitioner. London-Basigstoke. MacMillan, 1978.

32. VOGEL, Theo - VLIEGEN, Josef
Diagnostische und therapeutische Methoden in der Psychiatrie. Stuttgart. Thieme, 1977.

Irodalom

DÖRNYEI Sándor: Az orvostudományi tájékoztatás segédkönyvei.I. Bp. OOKDK,1963.94 p.

INKE Gábor: Az orvosi irodalom keresési és feldolgozási módszerei. A kisérleti orvostudomány vizsgáló módszerei. Szerk. Kovách Arisztid. V.köt. 148 p.

SZILÁGYINÉ, CSÉCS Mária: Dokumentáció - információ-informatika - tájékoztató rendszerek.
Orvosi Könyvtáros 197o.1o, 4,461-476.p.

Katalin FORRAI :

The most important information sources of neuropathology and psychiatry.

The demands for special literature have changed in recent years and are changing even faster. Moreover, a special reference library as that of the National Institute of Neurology and Psychiatry has to collect partly its information materials and has to strive for completeness of its reference collection, as well as partly take into consideration individual requests.

The publications aim is to give practical help to the librarians of the medical library network by listing the titles of the reference library /some works from recent catalogues/ one part of which remain unchanged while others are changed every year.

The works are ranked according to types: bibliographies, abstracting journals, thesauruses, lexica, enciclopaedies, manuals, textbooks.

Каталин ФОРРАИ:

Важнейшие источники информации по невропатологии и психиатрии

Потребности в информации о спецлитературе изменились за последние годы и все быстрее подвергаются изменениям. Кроме этого, специальная библиотека узкого профиля, как например, находящаяся в Государственном нейропсихиатрическом институте Будапешта, с одной стороны, стремясь к полноте, должна собирать средства информации, комплектовать фонд справочной библиотеки, с другой стороны, она должна учитывать и каждодневно появляющиеся индивидуальные потребности.

Данная работа призвана оказать практическую помощь библиотекарям венгерской сети медицинских библиотек тем, что перечисляет заглавия для комплектования фонда справочной библиотеки, который, в основном, соответствует потребностям. Некоторые перечисленные работы взяты из более свежих каталогов. Часть работ долговечна, постоянна, другая же часть изменяется, может изменяться из года в год.

Работы упорядочены по типам документов: библиографии, реферативные журналы, словари, энциклопедии, руководства, учебники.

Bemutatom az Országos Haematológiai és Vértranszfuziós Intézet szakkönyvtárát

NYIRI Éva
Országos Haematológiai és Vértranszfuziós Intézet
B u d a p e s t
Igazgató: dr. Hollán Zsuzsa

A szervezett vérellátás Magyarországon 1949-ben indult. Ekkor hozta létre kormányzatunk az Országos Vérellátó Szolgálat /OVSZ/ Központi Kutató Intézetét. Az első tiz esztendő a központi intézet és a hálózat müködésének megszervezése jegyében telt el. Kidolgozták a vér- és vérkészitmények konzerválási módszereit, bevezették a vértranszfuzió biztonságát ellenőrző módszereket, és meginditották a továbbképzést.

A véradás hazánkban kezdettől fogva önkéntes; 1959-től - a Magyar Vöröskereszttel közös munkában - megindult a téritésmentes véradás szervezése is. A betegek kezdettől fogva minden vért és vérkészitményt téritésmentesen kapnak.

Az OVSZ müködése első tiz esztendeje alatt kiépitett alapokból kiindulva a központi intézet létrehozta 64 véradó állomásból álló hálózatát. Nagy tömegü vérkonzervet és a legkorszerübb vérkészitmények sokaságát állitja elő. Nemzetközileg elismert hematológiai, vértranszfuziós és immunológiai elméleti és klinikai tudományos munkát végez. A hazai transzplantációs immunológiai kutatások bázisa. A gyógyitómegelőző ellátásban és az orvosok továbbképzésében egyaránt fontos feladatokat lát el. Az Intézet keretein belül müködik az Orvostovábbképző Intézet hematológiai tanszéke is.

1970-ben az intézet neve Országos Haematológiai és Vértranszfuziós Intézet-re változott, amely elnevezés pontosabban tükrözi feladatkörét.

Az intézet könyvtárának megalapitása egybeesik az intézet megalakulásával. Az első tiz év könyvtári munkája mégis

elhanyagolható, mert a 10 éves évforduló évében mindössze 400 kötet volt a könyvtár tulajdonában.

196o-ban kapott a könyvtár önálló helyiséget, ekkor indult meg az állomány nagyarányu fejlesztése, ekkor neveztek ki főfoglalkozásu könyvtárost a könyvtár vezetésére. 1963-ban az Intézet ujonnan épült részlegében kapott végleges helyet az állomány, majd 1968-ban folyóirat-raktározási helyiséggel is bővült a könyvtár.

Dr. Gál Imréné, Rényi Terka vezetésével az 197o-es évek elején kezdett kibontakozni a könyvtár mai arculata. Keze nyomán kialakultak a szabványos katalógusok, fellendült a könyv- és folyóiratbeszerzés. Megalapozta a könyvtár irodalomkutató, témafigyelő, tájékoztató tevékenységét. A könyvtár általa kialakitott szakmai szinvonala - amelyet nyomdokain haladva máig sikerült fejleszteni - méltán szerezte meg az olvasók elismerését, és vált mindinkább nélkülözhetetlen segitőjévé munkájuknak.

A könyvtár 36m^2 alapterületü, beépitett polcokkal két külön részre oszlik. Az olvasó 23 férőhelyes, a kisebbik szobában két könyvtáros végzi munkáját. Mint a legtöbb könyvtárban, itt is nagyon nagy a helyhiány. A könyvtár alapterületén kivül folyosói szekrényekben, a szomszédos másoló-részlegben raktározza bekötött folyóiratait, de minden egyes köttetés után külön gond az uj kötetek elhelyezése. A helyhiány enyhülése 1985 végére, az Intézet uj székházának felépitése után várható, ahol a tervek szerint a 7. emeleten 72m^2-en kap helyet a könyvtár.

A könyvek elhelyezése az olvasóban szabadpolcos, az intézet profiljának megfelelő szakrendi beosztásban. A könyvállomány nagyobb és frissebb része - helyhiány miatt, tartós letétként - kint van az osztályokon. A bekötött folyóiratok közül a hematológiai folyóiratok szintén szabadpolcon vannak, sajnos az összes többit kérni kell a könyvtárostól, mivel azok nem fértek el a könyvtárban. A kötetlen folyóiratok legfrissebb számai az olvasóban betürendben állnak. Itt nyert elhelyezést az uj szerzemények asztala is; ide kerülnek az uj könyvek, folyóiratok beérkezésük után egy hónapra, illetve

egy hétre. A megszabott idők leteltéig csak helyben olvashatók, ezalatt bárki átnézheti /előjegyeztetheti!/. Ezek után az uj szerzemények előjegyzési sorrendben kölcsönözhetők.

A csekély kézikönyvtári anyag kivételével a könyvtár mindent kölcsönöz, mivel nem rendelkezik saját másolóberendezéssel. Intézeti dolgozók az intézet másológépén a számukra szükséges cikkekről másolatot készittethetnek, de könyvtárközi kölcsönzésre nincs kapacitása a gépnek.

A könyvtár évente kb.150.000,-Ft értékben vásárolhat könyveket. Az összeg nagyobb részét - az Akadémiai Könyvesbolton és a Könyvtárellátó Vállalat import csoportján keresztül - külföldi szakkönyvek beszerzésére forditja. A magyar nyelvü orvosi irodalom megvétele a Semmelweis Orvosi Könyvesboltban történik. Külföldről a könyvek bk. 1/2 - 1 év alatt érkeznek be és két-három nap feldolgozási idő után, mint erről már emlités történt, az uj szerzemények asztalára kerülnek.

Az intézet vezetőségének és munkacsoportjainak világszinvonalu munkássága elismeréseként 1982-ben a Budapesten lezajlott hematológiai világkongresszus alkalmával több száz igen értékes szakkönyv került ajándékként a könyvtár állományába.

1983 végén a könyvek állománya 4278 könyvtári egység volt.

A könyvtárnak járó folyóiratok száma 1983-ban 85 volt, ebből 26 magyar és 59 folyóirat importból származott. A tőkés importu folyóiratok számának központi csökkentése nagyon érzékeny veszteségeket okozott. Mig 1982-ben 65, 1983-ban 56 féle kurrens folyóirat járt a könyvtárnak, addig 1984-re csak 49 folyóirat megrendelését engedélyezték. Megmaradtak az alapvető hematológiai és immunológiai folyóiratok, valamint a nagy általános orvosi hetilapok /Lancet, British Medical Journal, New England Journal of Medicine/. Ebben a szükös anyagi helyzetben nagy segitség, hogy megmaradt a könyvtárnak - az orvosi könyvtárosok szempontjából a két legfontosabb másodlagos irodalmi

segédanyag - a Cumulated Index Medicus, amely a világ számottevő orvosi folyóiratait indexeli, és a legjelentősebb természettudományos folyóiratok tartalomjegyzékeit tartalmazó Current Contents, Life Sciences szekciója.

A bekötött folyóiratok állománya 1983 végére 2909 egység volt.

Igy a könyvtár teljes állománya 7187 kötet.

A folyóiratokról a könyvtár betürendes katalógust vezet. A könyvek szakrendi és betürendes katalógusban vannak feltárva. Természetesen, ha egy könyv témája több szakcsoportot átfed, akkor minden megfelelő szakcsoport kap melléklapot. A betürendben a könyvek cime, szerzői illetve szerkesztői mellett külön sorozati katalógus is van.

A könyvtárosok mindennapi munkájához tartozik a rendszeres témafigyelés. Az Intézet dolgozóinak kérésére esetenkénti irodalomkutatást is végeznek. Az e téren eddig végzett munka szinvonalbeli igényeknek megfelelt, lehetőségei a jövőben még jobban kihasználhatóak.

A könyvtár szolgáltatásai közé tartozik az Uj szerezemények jegyzékének összeállitása. Ez minden hónapban felsorolja az olvasószobában található legfrissebb könyveket. Sokszorositás után minden osztály- és részlegvezető névre szólóan megkapja.

A könyvtár korlátozottan nyilvános szakkönyvtár. Olvasótermét elsősorban az egészségügy területén dolgozók kereshetik fel, de az országban bárhol felmerülő hematológiai és vértranszfuziós tárgyu szakirodalmi kéréseket kielégiti. Előnyt élveznek természetesen a véradó-állomások dolgozói, akiknek - munkájuk könnyitésére - a legalapvetőbb hematológiai folyóiratok tartalomjegyzék-másolatát a könyvtár rendszeresen elkészíti, és megküldi. Az ezek alapján kiválasztott cikkekről az állomások - csekély térités ellenében - másolatot kérhetnek.

A heti nyitvatartás 40 óra. 1983-ban 211 volt a beiratkozott olvasók száma; a 792 kölcsönző összesen 1867 dokumentumot kölcsönzött. Helyben olvasás alkalmával 3223 látogató 23455 dokumentumot vett igénybe.

A könyvtár az intézet dolgozóinak körén kivül csak intézményeknek kölcsönöz. Könyvtárközi kölcsönzéssel évente kb. 200 kérést elégit ki.

Az intézet dolgozóinak kérésére azokat a dokumentumokat, amelyek nem találhatók meg az állományban, az ország bármely más szakkönyvtárából, vagy az Országos Széchenyi Könyvtáron keresztül nemzetközi kölcsönzéssel igyekszik beszerezni. 1983-ban közel 400 kérést teljesitettek.

A könyvtárat az intézet vezetősége nagyon hathatósan támogatja.

Az állomány növelésére fordítható összegek évek óta - a lehetőségekhez mérten - emelkednek.

A könyvtárosok munkáját élénk figyelemmel kisérik, segitik, önképzésüket a munka szinvonalának feltételeként kezelik, szorgalmazzák.

A könyvtár feladatainak átérzésére, munkájának megbecsülésére igen jó példa, hogy helyiségét már jó ideje nem használják különféle értekezletek, tanfolyamok szinhelyéül.

Összességében az Intézet vezetősége és a könyvtár kapcsolatát az jellemzi, hogy a könyvtár állományát a vezetőség igényesen fejleszti, de a könyvtári munkával szemben egyre növekvő igényeket is támaszt.

Éva NYIRI :

Report on the reference library of the National Institute of Haematology and Blood-Transfusion.

The organized blood-bank service in Hungary started in 1949 under the name of National Blood Bank Service; the center organized the blood-bank network consisting of 64 stations. The Institute elaborated methods of the security of conservation of blood- and blood products, introduced methods of the control of blood-transfusions and started postgraduate trining. In addition the central institute performs theoretical and clinical scientific work.

The reference library helps its activity. Its reading room has only 23 seats and the holdings amount to only 7187 volumes all being modern works.

The number of current special periodicals amounts to 75 titles; literary researches are made occasionaly on request either from the Index Medicus or from other sources. The librarians offer daily SDI service and circulate their new purchases in a reading list.

The central library sends to the medical staff of the blood-bank stations the list of the most important haematological periodicals and copies of articles asked for.

The interlibrary loans amount yearly to about 200 documents, local lendings are as follows: in 1983 792 persons borrowed 1867 documents; 3223 readers asked for 23455 documents.

Эва НЬИРИ:

Представляю спецбиблиотеку Центрального Института гематологии и переливания крови

Организованная служба по кровоснабжению была создана в Венгрии в 1949 году, когда была основана Центральная Служба переливания крови, центр которой организовал сеть кровоснабжения, состоящую сегодня из 64 станций. Институтом были разработаны методы консервирования крови и препаратов из крови, были внедрены методы контроля безопасности трансфузии и начато усовершенствование. Наряду с этим Центральный Институт ведет и теоретическую и научно-клиническую работу. Этой деятельности помогает медицинская спецбиблиотека. Хотя читальный зал имеет лишь 23 места и полный фонд состоит только из 7187 библиотечных единиц, они являются хорошо подобранными современными работами. Число текущих специальных журналов – 75, библиотекари проводят ретроспективный поиск литературы по индивидуальным запросам из Index Medicus и других источников, функционирует повседневная служба селективной информации, новые приобретения подаются читателям в форме рекомендуемых списков новых приобретений.

Центральная библиотека отправляет оглавление важнейших гематологических журналов специалистам донорских станций и по запросам – копии отдельных статей.

В рамках межбиблиотечного абонемента ежегодно прибл. 200 документов отправляется библиотекам-потребителям, а данные выдачи документов на месте следующие: в 1983 году 792

потребителям выдали I867 документов, а на месте 3223 читателя использовали 23455 документов.

Az Országos Reuma és Fizioterápiás Intézet Orvosi Szakkönyvtára

SÁNDOR Istvánné
Országos Reuma és Fizioterápiás Intézet
B u d a p e s t
Főigazgató: Dr. Bozsóky Sándor

Az Országos Reuma és Fizioterápiás Intézet orvosi szakkönyvtárának bemutatása hálás feladat, mert lehetőséget teremt arra, hogy egyidejüleg az intézet történelmi multját is ismertessük.

Az intézet története

Már Zsigmond király idejében, - aki maga is reumában szenvedett - komoly virágzásnak indult az ugynevezett Felhévizi forrás környéke a mai Lukács- és Császárfürdő területén. Később, a török hódoltság korából az oly kevés épitészeti emlék közül épp itt maradt fenn majdnem épségben Veli bég török fürdője, amely ma is müködik, és a beutalt betegek rendelkezésére áll.

A XIX.századi egyházi kórházalapitások közül az egyik legjelentősebb a budai Irgalmas Kórház volt /74 ággyal/. A kórház első betegéről 1815-ből van adatunk. A felszabadulás után ezt a kórházat is államositották, és uj neve Kunfi Zsigmond uti kórház lett. Ez az intézet a néhány évvel korábban államositott Lukács és Császár fürdőből alakult Állami Reuma Kórházzal egyesült, és neve Országos Reuma és Fürdőügyi Intézet lett. 1968-ban az uj müködési szabályzat értelmében megváltozott az intézet neve, és funkciója is, a "Fürdőügyi" megjelölés helyére "Fizioterápia" került.

A könyvtár története

Az 1950-ben felállitott orvosi könyvtár gyüjteményének alapját főként a volt Irgalmas Kórház könyvanyaga képezte. Ez a könyvtár több ezer kötettel rendelkezett, amelyek jelentős hányada egyházi mü volt, de számos régi orvosi köny-

vet, és modernnek mondható szakkönyvet is tartalmazott. Az államositás miniszteri biztosa, dr. Szántó László főorvos felfigyelt a könyvtárra, és megteremtette annak a lehetőségét, hogy a könyvek értéküknek megfelelő helyre kerüljenek. A könyvtár a főépület /Irgalmas Kórház/ félemeletén három teremből álló részt kapott. Itt történt az anyag szétválogatása. Az egyházi vonatkozásu irodalmat a Széchényi Könyvtár kijelölt részlege vette át, a régi orvosi könyvek az akkor létesitett Országos Orvostörténeti Könyvtár /ma:Semmelweis Orvostörténeti Muzeum, Könyvtár és Levéltár/ alapanyagát képezték; a viszonylag korszerünek mondható orvosi könyveket az ORFI könyvtára kapta meg. Ehhez járult még az Állami Reuma Kórháztól átvett, főként reumatológiai és balneológiai vonatkozásu irodalom, valamint a kórház egyik belosztályának főorvosa, dr. Pákozdy Károly ajándékozta magánkönyvtár jelentős hányada.

Az Országos Orvostörténeti Könyvtár és az ORFI könyvtára közös helyiségben kezdte meg müködését, de a feldolgozást és költségvetést illetően teljesen elkülönitve. Kezdetben az ORFI állománya körülbelül 2000 kötet volt, de a könyvanyag nagy része /figyelembevéve a háborus éveket, valamint azt a tényt, hogy már közvetlenül a háboru előtti években sem volt korlátlan a vásárlási lehetőség/ az 1920-as-30-as évekből származott.

Az első valóban könyvtári feladat a könyvek leltározása és katalógizálása volt.Szerzői és szakmai katalógust készitettünk /tárgyszórend alapján/. A raktározás numerus kurrens renddel történt.

Az állomány feltárása és rendezése után megnyitottuk az olvasótermet, ahol igen esztétikus körülmények között 12-15 olvasó is kényelmesen elfért. Az igazgatóság már a kezdeti években nagy gondot forditott a könyvtár fejlesztésére és az akkori anyagi lehtőségek figyelembevételével lassan szépszámu bel- és külföldi folyóirat előfizetésével gyarapodott az állomány. Igy hamarosan nemcsak az ORFI dolgozóinak álltunk rendelkezésére, hanem könyvtárközi kölcsönzéseket is ki tudtunk elégiteni.

Könyvtárunk állományának fejlődése, de főként az Orvostörténeti Könyvtár anyagának növekedése és jelentősége megkívánta, hogy alkalmasabb helyiségekben folytassuk munkánkat. 1956-ban a két könyvtár átköltözött a Török utca 12. szám alatti kis kétemeletes palotába. Bár ez az épület elsősorban a történeti állomány könyvtári igényeit szolgálta, az ORFI orvosi könyvtára is megfelelő raktárrészt, olvasószolgálati szobát és olvasótermet kapott. A két könyvtár együttműködése kedvezően elégitette ki azoknak az olvasóknak az igényeit, akik a modern anyag mellett a régebbi irodalomba is szerettek betekinteni.

A katalóguskészitésnél áttértünk a Magyar Orvosi Bibliográfia által használt beosztásra, a leltári munka megkönnyitésére pedig a csoportos leltári naplót vezettük be, ezáltal naprakészen ki tudjuk mutatni az állomány évi növekedését és a pénzfelhasználást. A szervezettebb munka és az állomány növekedése maga után vonta a nagyobb látogatottságot. Olvasóink kérésére gyakran állitottunk össze keresett témájukhoz bibliográfiát, az ujonnan beérkező anyagról "Legujabb beszerzéseink" cimen jegyzéket függesztettünk ki az intézet halljában. Statisztikát kezdtünk el vezetni a napi olvasóforgalomról és kölcsönzésekről. Az intézet vezető professzora: dr. Farkas Károly nagy figyelemmel kisérte a könyvtár munkáját, gyakran érdeklődött a látogatottság felől, és különösen a fiatal orvosokat ösztönözte a szakirodalom olvasására.

1978-tól uj szolgáltatással állunk az intézet orvosainak a rendelkezésére. Azóta egyik munkatársunk az orvosok által kért témákat figyeli /33 téma 22 személy részére/ a friss folyóiratokban, a témáról cimkarton készül két példányban, egyet az illető orvos kap meg, egyet pedig a könyvtárban archiválunk, hogy mindenki számára hozzáférhető legyen.

A könyvtár mai elhelyezkedése

Az 1979-es év nagy fordulatot hozott könyvtárunk életében. A Császárfürdő épületének rekonstrukciója lehetővé tette, hogy teljesen önálló helyiséget kapjunk a Frankel Leó utca 31. szám alatt. A tetőtér beépitésével,240 m^2-en alakitották ki az uj könyvtárat, a hagyományostól eltérő módon, ugy, hogy az olvasó, a dolgozó szoba, a raktár és a társalgó egy légtérben müködik, de a belső szint néhány lépcsős kiemelésével, másrészt az állványok elhelyezésével mindegyik egység viszonylag szeparált. Az olvasók számára egyszemélyes, külön polcrésszel ellátott olvasóasztalaink vannak; mellettük helyezkedik el a szabadpolc a legfrissebb folyóiratokkal. A könyvtárosok munkaasztalait a szótároknak, lexikonoknak, kézikönyveknek valamint a legfontosabb reuma lapoknak helyet adó állványok veszik körül. Innen lehet lejutni a néhány lépcsővel alacsonyabb szinten lévő raktárrészbe, ahol polcokkal ellátott állványok vannak. Az állványok mennyisége és elhelyezése körülbelül tiz évi folyóirat- és könyvgyarapodást tesz lehetővé a polcok átrendezése nélkül. A piros állványok, fehér oldalfalak és a sötétbarna faburkolatu mennyezet hangulatilag és esztétikailag is kellemes benyomást keltenek.

A könyvtár fenntartója

A könyvtárfenntartói jogkört az ORFI főigazgatója gyakorolja, szakfelügyeleti szervünk az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár.

Munkánkhoz szakmai tanácsot az ORFI Tudományos Tanácsától kapunk. A könyvtár szakmai tanácsadója dr.Tanka Rezső egyet. tanár és dr.Temesvári Péter főorvos.

Az állomány

Könyvtárunkban jelenleg 8o76 könyv, 719o kötött folyóirat, és 22lo darabból álló különlenyomat gyüjtemény van, amit főleg az ORFI dolgozók tudományos munkái képeznek. Gyüjtőkörünk gerince a reumatológiai irodalom, de megvásároljuk a határterületek fontosabb munkáit is, valamint az orvostudomány minden területének alapirodalmát.

Gyüjtjük még az Egészségügyi Főiskola Gyógytornász Kara hallgatóinak szakdolgozatait, valamint orvosaink kandidátusi értekezéseit.

Az 1984-es évre 74 db tőkés, 22 szocialista és 58 magyar folyóiratot fizettünk elő több mint 500 000,-R értékben. A tőkés folyóirat szakterület szerinti megoszlása:

18 db reumatológiai szaklap
5 db. ortopédiai "
4 db. röntgen "
10 db. immunológiai "
10 db. patológiai "
12 db. belgyógyászati "
15 db. egyéb /higiénia, sebészet, szemészet, gégészet, fogászat, urológia, kardiológia, aneszteziológia/

Könyvgyarapitásra 100.000,-R áll rendelkezésünkre.

A könyveket és folyóiratokat az ORFI Tudományos Tanácsának jóváhagyásával vásároljuk.

A 100.000,-R-os könyvvvásárlás megoszlása kerek számokkal:

60.000,-R külföldi szakkönyvrendelés
20.000,-R az intézetben dolgozó müszaki dolgozók könyvigényének kielégitése /gyártmánykatalógusok, árjegyzékek, müszerleirások/
17.000,-R Magyarországon megjelent szakirodalom, valamint szótárak, bibliográfiák és egyéb kézikönyvek
3.000,-R A Szakszervezeti Betegkönyvtár állományának gyarapitása.

Szolgáltatásaink

Könyvtárunk korlátozottan nyilvános, elsősorban az ORFI dolgozók szakirodalmi tájékozódását szolgálja, de az intézetünkben elhelyezkedő OTKI Egészségügyi Főiskola Gyógytornászképző Szak hallgatóinak is kölcsönzünk.

Könyvtárközi kölcsönzés esetén minden érdeklődő rendelkezésére állunk, kérésre xerox másolatot is készitünk. Mivel másológéppel a könyvtár nem rendelkezik, ez esetben az

Orvostörténeti Könyvtár segitségét vesszük igénybe. Dolgozóink 2.6oR-ért, más intézményeknek 5,2o R térités ellenében másolunk.

Könyvtárunk 8-5-ig tart nyitva, helyben minden dokumentum használható. Kölcsönözni kézikönyveket, szótárakat, lexikonokat, közlönyöket, kötetlen folyóiratokat valamint néhány fontos és értékes szakkönyvet nem lehet.

A könyvek kölcsönzési határideje 1 hónap, a kötött folyóiratoké 2 hét. /A diákok kölcsönzési ideje nincs megszabva, az igénytől függ, de lehetőleg 1 hónapon belül./

A könyvtár dolgozói tanácsadással szolgálnak, és segitenek a könyvtár anyagában való eligazodásban, szerzői vagy szakkatalógusban való keresésben. Felvilágositást telefonon keresztül is készséggel adunk. Kérésre alkalmanként megadott témában irodalmat keresünk /évente mintegy 2o-3o esetben/.

A MAHIR figyelőszolgálata segitségével gyüjtjük és regisztráljuk az ORFI-ról megjelent valamennyi cikket, hirt, rádiókommentárt, TV müsor forgatókönyvét.

A könyvtárban helyezkedik el a mintegy 2o.OOO egységnyi diatár is. A fontosabb mütétekről, betegségekről, viszatérő betegekről felvételeket készitenek, ezeket itt archiváljuk, és ezek a diák a kezelőorvos, a beteg, a betegség, és az osztály neve, valamint a kórházi tartózkodás időpontja szerint visszakereshetők.

Gyakran veszik igénybe ezt a szolgáltatásunkat azok az orvosok, akik előadásukat egy-egy dia bemutatásával kivánják érzékletesebbé és szinesebbé tenni.

Könyvtárunk dolgozói az egészségügyi középkáderek tanfolyamain alkalmanként /általában havonta egyszer/ előadást tartanak a könyvtár funkciójáról, szolgáltatásiról és használatáról.

Letétek /alleltárak/

Intézetünk nagy területen helyezkedik el a Margit hidtól a Komjádi uszodáig a Frankel Leó utca két oldalán, több épületben. Hogy az orvosok a szakirodalomhoz könnyebben hozzáférhessenek, a tőlünk távoleső speciális osztályokon a főorvosi szobában kihelyezett alleltári állományt koztunk létre, amelyek gondozásáért, őrzéséért és a kölcsönzésekért egy-egy megbizott személy - a legtöbb esetben a főorvos - a felelős. Az alleltárakban szereplő könyveket és kötött folyóiratokat alleltári füzetben tartjuk nyilván, de a katalóguscédulákon is fel van tüntetve hollétük, hogy az illető irodalom után érdeklődőket a megfelelő osztályra tudjuk irányitani. Az alleltárak témakörébe tartozó szakfolyóiratokat a könyvtári adminisztráció után egy hónapig a könyvtárban tartjuk, és utána továbbitjuk a megfelelő alleltárba, és csak az év végeztével, ha már minden szám beérkezett, küldik vissza ismét a könyvtárba, ahol kötészetre készitjük elő őket. A folyóiratok kötési munkáit és a könyvek javitását a házi nyomdánkban müködő könyvkötők végzik. Kisebb tételenként /5o-8o évfolyam/, de folyamatosan küldjük át a köttetendő anyagok, mert igy rövidebb időre esnek ki a szaklapok az olvasóforgalomból.

Az olyan nagy érdeklődésre számot tartó folyóiratokat, mint a Current Contents, a beérkezés adminisztrációja után "körözzük", azaz megadott névsor szerint 48 óránként adják tovább az olvasók, mig a kör végeztével ismét visszakerülnek a könyvtárba.

A könyvtárközi kölcsönzésben, mint országos intézmény könyvtára, mi is élénken részt veszünk. Az olvasóink által kért, és idegen intézményeknek teljesitett kölcsönzések száma az 1983-as évben 15o volt, ezen tulmenően számos esetben továbbitottuk a hozzánk befutott, de általunk nem teljesithető kéréseket a megfelelő könyvtárakba illetőleg az OSzK-ba, vagy az OIK-ba.

Könyvtári feladattal két felsőfoku végzettséggel rendelkező könyvtáros foglalkozik, a diatárban egy személy tevékenykedik, szintén felsőfoku végzettséggel teljes nyolc órás munkaidőben.

A szakszervezeti és betegkönyvtár

Könyvtárunk együttmüködik, szakmai tanácsot ad, és költségvetéséből bizonyos összeget bocsát az intézetben müködő szakszervezeti és betegkönyvtár rendelkezésére. Ez a könyvtár 2.000 saját és 1.000 db letéti könyvvel rendelkezik. Az állomány hat épületben van elhelyezve, és a könyvtárosi tevékenységet egy középfoku végzettségü kolléga végzi napi nyolc órában.

Könyvtárunk szoros és állandó szakmai kapcsolatot tart fenn az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtárral valamint az Országos Széchényi Könyvtárral, de egyre intenzivebb és barátibb a kapcsolatunk a többi hálózati könyvtárral is, különösen az 1983 juniusi továbbképzés óra, amikor bemutattuk könyvtárunkat a hálózati könyvtárosoknak. Akik esetleg lemaradtak erről az alkalomról, és ez a néhány sor felkeltette érdeklődésüket, azokat szeretettel várjuk, hogy a személyes ismeretségeket és barátságot elmélyitve még inkább segitségére lehessünk olvasóinknak.

Mária SÁNDOR :

The medical reference library of the National Institute for Rheumatology and Physiotherapy.

During the reign of king Sigismund of Luxemburg - he himself suffering also from rheumatism - the Lukács and Császár baths of Budapest and their surroundings began to flourish; an intense civic life was going on. Later during the Turkish occupation, the Turkish bath of Veli bey remained intact and it is used today, too.

From the 19th century ecclesiastic hospital foundations one of the most important was the Hospital of the Brothers of Mercy in Buda. The recent name of this hospital is the National Institute for Rheumatology and Balneology.

The reference library was organized in 1950 based on the stocks of the former library of the Brothers of Mercy. The ecclesiastic works were given to the National Library, those of medical history to the Library of Medical History; relatively modern works formed the basis to the library of today. An increase of the holdings and library works meeting requirements have been started. The holdings amount presently to 17476 units primarily special literature of rheumatology, as well as basic works of other domains of medical science.

The number of current periodicals amounts to 154 titles.

It is worth to mention interlibrary loans /150 volumes per year/ and literature researches yearly 25-30 .

The library has a stock of slides /20.000 units/ containing photographs taken of important operations, diseases patient controls: the name of the patient, the illness, the department can always be looked up on the basis of the physician's name.

Мария ШАНДОР

Медицинская спецбиблиотека Государственного Института ревматологии и физиотерапии

В эпоху короля Жигмонда Люксембургского, который и сам страдал ревматическим заболеванием, процветала окрестность сегодняшних будапештских бань "Лукач" и "Часар", здесь протекала живая городская жизнь. Позже, из эпохи турецкого господства, почти уцелевшей сохранилась турецкая баня бека Вели и функционирует по сей день.

Среди основанных в XIX веке церковных больниц одной из наиболее значительных была Больница Милосердия в Буде. Сегодня больница имеет название: Государственный Институт ревматологии и бальнеологии.

В 1950 году была создана спецбиблиотека на базе фонда библиотеки бывшего Священства Милосердия. Церковные труды были переданы Национальной библиотеке, работы по истории медицины – Библиотеке по истории медицины, а сравнительно современные работы служили основным фондом сегодняшней библиотеки. Начались комплектование актуальными документами и библиотечная работа соответственно потребностям. Сегодня фонд состоит из 17476 библиотечных единиц, прежде всего ревматологического профиля, но охватывает по меньшей мере важнейшую литературу всех отраслей медицинской науки. Количество текущих журналов – 154.

Среди услуг необходимо отметить межбиблиотечный абонемент (прибл. 150 документов в год), ретроспективный поиск

литературы, ежегодно прибл. в 25–30 случаях.

В библиотеке имеется и хранилище слайдов (20000 единиц), содержащих снимки о важнейших операциях, заболеваниях, вернувшихся на лечение больных, и в любое время можно эти слайды отыскать по фамилии больного, заболеванию, названию отделения, фамилии лечащего врача.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

R e f e r á l ó ü l é s e i n k a n y a g á b ó l

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

A számitógép orvostudományi alkalmazásának néhány aspektusa

/Referátum a "British Medical Journal" 1983, 286, 6379. számában induló és az 1983, 287, 6397. számában végzõdõ "ABC of Computing" cimü, 19 részes cikksorozatról./[1]

A "British Medical Journal" c. népszerü angol orvosi heti lap 1983 májusában "ABC of Computing" /"A számitógépesités ABC-je"/ cimmel 19 részes cikksorozatot inditott, amely hétrõ hétre a számitógép felépitésének és orvostudományi alkalmazásának ujabb és ujabb részkérdésével ismertette meg az olvasót. A számitástechnikai megközelitéssel induló sorozat témájában fokozatosan haladt az alkalmazás - és ezen belül az orvostudományi, orvosi-biológiai, valamint a statisztikai alkalmazás - kérdései felé. Minthogy a terjedelmes, mintegy 50 oldalra rugó sorozat a témák széles skáláját öleli fel, természetes, hogy nem egy szakterület értõjének egyedüli munkája, hanem - ahogy az manapság egyre inkább megfigyelhetõ a tudományos munka egyéb területein is - szerzõi team-munka terméke. Kutatóorvos és aneszteziológus, gépészmérnök és általános orvos, ápolónõ és orvos-fizikus, valamint könyvtáros és számitástechnikus közös munkája tette lehetõvé a sokrétü megközelitést. A cikksorozat anyagát a folyóirat szerkesztõsége, amint arról a záró cikkben értesülhetünk, könyvalakban is meg kivánja jelentetni.

"A számitógépesités ABC-je" cimü sorozat a következõ témákkal foglalkozik:

1/ Mi a digitális komputer?
2/ Az input, az output és a felhasználó
3/ A feldolgozó egység és a program
4/ A kisegitő tárolás
5/ Számitógépesitsünk-e, vagy sem?
6/ A szófeldolgozás
7/ Hardware és software az általános orvosi gyakorlatban
8/ Rendszerbevezetés az általános orvosi gyakorlatban
9/ Statisztika és epidemiológia
10/ A biológiai jelek kezelése
11/ A számitógép és az orvosi vizuális felvételek
12/ Számitógépek az intenziv osztályokon
13/ Számitógépek az orvosi könyvtárban
14-15/ A betegnyilvántartás
16/ Orvosi döntéshozatal számitógép segitségével
17/ Számitógépek a laboratóriumban
18/ Számitógépek az orvosképzésben
19/ A számitógép-biztonság

Referátumunkban kizárólag az orvosi könyvtárosok és informatikai szakemberek érdeklődését méltán érintő, orvostudományi alkalmazással foglalkozó közlemények anyagát ismertetjük.

I. A számitógépesités bevezetésének lehetőségei az általános orvosi gyakorlatban /1.sz.melléklet/

Az általános orvosi gyakorlatot /Magyarországon ezen a körzeti orvosi rendszert értjük/ is elérte a már sokat emlegetett információrobbanás. Az általános orvos mérhetetlenül megnövekedett mennyiségü és minőségü adathalmazzal és adminisztrációs teendővel találta magát szemben, és egy idő után nyilvánvalóvá vált, hogy a megnövekedett adatmennyiség felvételének, tárolásának, és visszahivásának feladatával egyedül a számitógép kinálta technikai lehetőségek képesek megbirkózni.

A legegyszerübb számitógépes orvosi adatnyilvántartás is 200 rekord bevitelére képes naponta. Az adatbevitel alkalmával rögzitésre kerülnek a beteg személyi adatai: cime, telefonszáma, születési dátuma, NHS /National Health Service/ kód-

1. számu melléklet

SZÁMITÓGÉP AZ ÁLTALÁNOS ORVOSI GYAKORLATBAN

1. Az adatbevitel módja

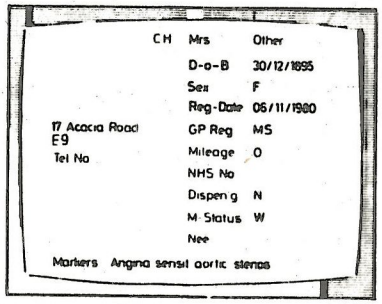

2. Munka közben az általános orvos és a komputer

ja, a kezelőorvos neve, valamint a diagnózis. A 200 rekord/nap arány optimális átlagot jelent, nem számolva a számitógép esetleges meghibásodása, a programozó betegsége, távolléte, illetve a munkaszüneti napok okozta kieséssel. A gyakorlatban 10000 beteg adatainak számitógépes nyilvántartását kb. 3 hónap alatt lehet elvégezni. Azt az illuziót azonban senkinek sem szabad táplálnia, hogy az általános orvosi gyakorlat számitógépesitése praktikusan szükségtelenné teszi az adminisztrativ személyzet jelenlétét. Egy-egy 7 000-10 000 beteget számláló körzet számára egy számitógépkezelő szükséges. Ennél több beteg esetében 1 operátor nem elégséges, és minden esetben be kell kalkulálni a potenciális helyettes készenlétét is.

A számitógép a teljesitményéből adódó előnyei mellett azonban magával hozta a jellegéből fakadó sajátos problémákat is. A komputer komoly, és folyton ujra termelődő beruházást igénylő berendezés, hiszen, bár a hardware csak egyszeri invesztálást tesz szükségessé, a speciális software-ek mindig ujabb előállitási és fenntartási költséget követelnek. Igy az általános orvosi gyakorlat - és főként a magánpraxis számára - a számitógépes nyilvántartás bevezetése komoly megfontolás tárgyát képezi. Felmerül a kérdés, hogy az un. "age-sex register" /vagyis a betegeket pusztán koruk és nemük szerint visszakereső nyilvántartás/ esetében nem olcsóbb és praktikusabb megoldás-e az egyszerü manuális lyukkártya rendszer. Az általános orvosi gyakorlat számára a számitógéppel kapcsolatban ma tehát az az első kérdés, hogy az adott adatmennyiség mellett feltétlenül szükséges-e a magasabb fejlettségi szintü technika bevezetése, avagy sem; és ha igen, akkor mi módon fogjanak hozzá az uj technika bevezetéséhez.

II. A számitógép és az orvosi felvételek /2.sz.melléklet/

Az orvos számára a beteggel kapcsolatos információ igen gyakran képek illetve felvételek /pl. röntgenfelvételek, mikroszkópos felvételek, ultrahang képek stb./ formájában jelentkezik. Bár az emberi szem kiválóan alkalmas a képi információ elemzésére, az összes információs érzékelésének és befogadásá-

2. számu melléklet

A SZAMITOGEP ÉS AZ ORVOSI FELVETELEK

1. Hogyan válik olvashatóvá a röntgen felvétei a komputer számára ?

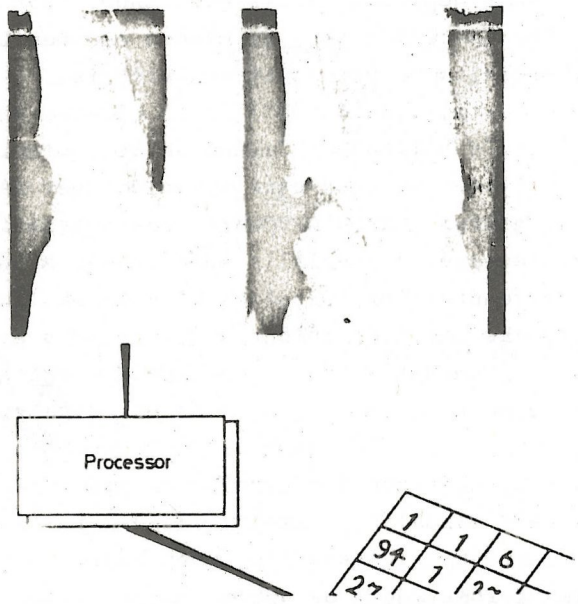

nak tekintetében lehetőségei nem vetekedhetnek a komputer képelemző képességével. Felvetődhet a kérdés, hogyan válhat olvashatóvá a röntgenfelvétel a számitógép számára? A megoldás a következő: a felvételek rendszerint egyenletes fény- és szindisztribuciót tartalmaznak. A felvétel minden egyes pontjának fényerősségéhez megfelelő egyedi szám rendelhető. Ilymódon az egész felvétel az egyedi számok együttesével numerikusan kódolható, s mint ilyen, a komputer számára máris feldolgozható. A folyamat visszafelé is igaz: a dekódolás lehetővé teszi a felvételek visszaalakitását képi formátumra, amely a komputerhez csatlakozó displayre kivánságra kivetithető. A rögzitésen és tároláson tul a komputer kimagasló érdeme az emberi szem számára nem apercipiálható részletek felismerése és analizálása. A számitógép ilyen irányu alkalmazása ugyan még gyermekcipőben jár, de mindenesetre a mesterséges intelligencia kidolgozásának izgalmas kérdését hordozza magában.

III. Számitógépek alkalmazása az intenziv osztályokon/3.sz.mell./

A legtöbb kórházban a sulyos, akut állapotban lévő betegeket elkülönitve, speciális, un. intenziv osztályokon ápolják. Ezek a betegek állandó szoros megfigyelést és rengeteg orvosi berendezés működtetését igénylik, ami sok adatot és regisztrálandó közlést hoz magával. A megnövekedett adatmennyiség kezelésével és kezelhetőségével kapcsolatban ismét csak a komputer a megoldás. Alkalmazása ezen a téren három területre terjed ki: on-line és off-line alkalmazás, valamint "feedback", azaz visszacsatolási kontroll.
Az off-line alkalmazás mondható a legtradicionálisabbnak, amely retrospektiven, a beteg kórházból való távozta után dolgozza fel az ápolás ideje alatt összegyült információs anyagot: személyi adatok, diagnózis, alkalmazott terápia, a benntöltött napok száma, a kezelőorvos neve, a kontroll időpontja stb. Ezzel a módszerrel kiváló retrospektiv morbiditási, mortalitási, vagy epidemiológiai elemzések, osztálystatisztikák készithetők.

3. számu melléklet

SZÁMITOGEPEK ALKALMAZASA AZ INTENZIV OSZTÁLYOKON

1.

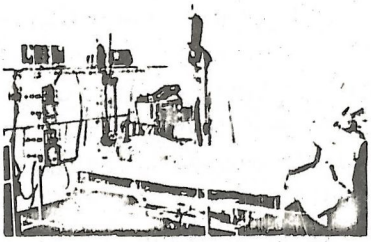

2. On-line alkalmazás

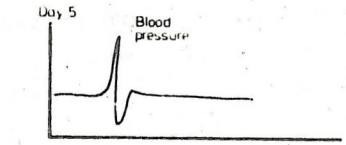

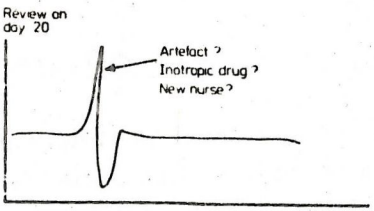

3.Off-line alkalmazás

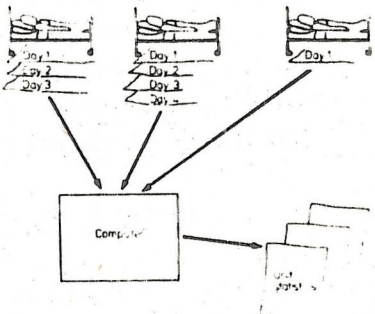

4. Az ápoló személyzet attitüdje a számitógéphez

Az on-line alkalmazás komplexebb, és magasabb "szellemi nivóju" munkát igényel a komputertől. A hagyományos adatkezelésen tul a gép közremüködik az adatok intellektuális kiértékelésében és a belőlük levont konzekvenciák segitségével komoly, figyelemfelhivó szerepet tölthet be. Pl. a vérnyomás adatokat folyamatosan rögzitve, a számitógép regisztrálhat, sőt előre is jelezhet veszélyállapotokat, mint pl. várható vérnyomás-kiugrás, vagy a szivmüködés elégtelensége. Ezen a ponton a gép kiegészitheti az obszerválásra kijelölt nővér szerepét, de a technika jelen állása szerint objektivitása és következetessége ellenére sem pótolhatja azt.

Az ápolószemélyzet, érezve, hogy az uj technika nemcsak a kórterembe hatolt be, hanem a szorosabb értelemben vett, tradicionális nővéri teendőkbe is kezdi "beleütni az orrát", nemegyszer sértetten áll szemben a "betolakodóval". Felesleges nyügnek érzik müködtetését, ami plusz feladatnak számit az amugy is tulfeszitett napi rutinmunka mellett. Feszültségek adódhatnak továbbá a hagyományos képzésben részesült, évtizedes ápolási tapasztalatokkal rendelkező, de az uj technikához nemértő, és a frissen végzett, tapasztalatlan, de a számitógépet már mint munkatársat kezelő nővérek között is. Igy a munkamegosztás rendszerint ugy alakul, hogy a fiatal nővérek "hátramaradnak" a komputer mellett, mig idősebb kolléganőik végzik a "valódi" ápolónői teendőket.

IV. Számitógépek az orvosi könyvtárakban/4.sz.melléklet/

Minden könyvtárhasználó közismerten két alapvető igénnyel lép be a könyvtárba: először is, hogy adott témájában megfelelő közleményekre utaló információt kapjon, másodszor pedig, hogy a jelzett dokumentumokhoz maradéktalanul hozzáférhessen. A számitógépesitett könyvtári katalógusok mindkét elvárásnak eleget tesznek: a komputerizált katalógus pillanatok alatt tájékoztat arról, hogy az adott témában a könyvtár milyen dokumentumokkal rendelkezik.

4. számu melléklet

SZÁMITÓGÉPEK AZ ORVOSI KÖNYVTÁRBAN

1. Számitógépes irodalomkutatás

2.

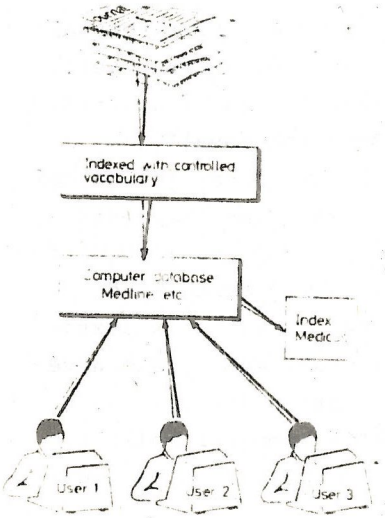

3. A főbb orvosbiológiai adatbázisok

Medline
Cancerline
Excerpta Medica
Biosis
Toxline
Chemline
Psychological Abstracts
Research
RTECS
Pollution Abstracts
Enviroline
Popline
Bioethersline
Health Planning and Administration

4. Allományellenőrzés számitógéppel

5. Katalógus számitógépen

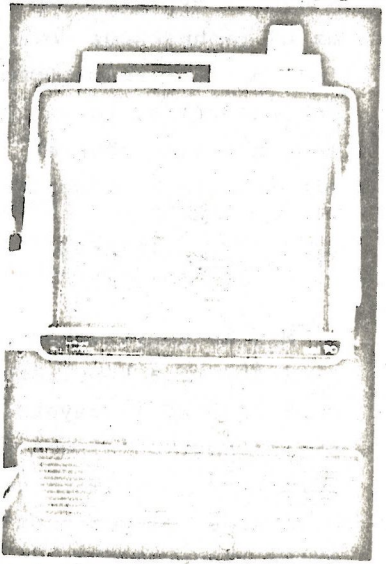

A számitógépes irodalomkutatás hosszu évek óta nem ismeretlen számunkra. A szolgáltatás alapját képező adatbázisokat az orvosi könyvtárak komputer terminálon keresztül érhetik el. A két legfontosabb általános orvosi adatbázis a közismert "Medline" és az "Excerpta Medica", amelyek a medicina teljes spektrumát feldolgozzák. Léteznek azonban az orvostudomány kisebb szegmentumait feltáró, speciálisabb adatbázisok is, mint pl. a Cancerline, Environline, RTECS /Registry of Toxic Effects of Chemical Substances/ stb.

A legszélesebb körben használt orvosi adatbázis a mindnyájunk által ismert Medline, ami on-line tartalmazza az "Index Medicus"-t, továbbá az "Index to Dental Literature"-t és az "International Nursing Index"-et. A világ orvosi folyóiratai közül 3 000-et dolgoz fel. Az indexelést a British Library /Boston Spa/ és a National Library of Medicine /Washington, DC/ végzi. A bibliográfiai adatokat havi fileokon tárolják, majd ezek nyomtatott formája képezi az Index Medicus havi füzeteit. Év végén a havi füzetek éves kumulációja is elkészül.

A Medline indexelési kulcsa a MESH /Medical Subject Headings/. Ezzel a tárgyszórendszerrel egy közlemény maximálisan 15 fogalom alá rendelhető. Az Index Medicus nyomtatott variációjában ez a szám 2-3 tárgyszóra csökken, ami maga után vonja az indexelés mélységének, a manuális keresés eredményességének csökkenését, ugyanakkor az irodalomkutatás több időbe kerül és kevesebb a találat. A Medlineből a tárgyszavas keresés mellett, a közlemény címéből vagy referátumából származó kulcsszó alapján is lehet releváns közleményeket nyerni. Ennek a módszernek előnye, hogy azok a szindrómák vagy ujabb parciális orvostudományi kérdések, melyek még nem kaptak MESH tárgyszót, könnyen, eredményesen lekereshetővé válnak.

Valamennyi fontosabb orvosi könyvtár és orvosi egyetem /ezen az angolszász országok intézményei értendők/on-line kapcsolatban áll számitógépes információkereső rendszerekkel /pl. BLAISE=British Library Automated Information Service, a Lockhead Dialog System, Psychinfo, Biosis, Scisearch stb./

A számitógép könyvtári alkalmazásának egyik legrégibb multra visszatekintő formája az állományellenőrzés automatizálása. Az alapelv egyszerü: kölcsönzéskor minden könyv egyedi számot kap, amit betáplálnak a számitógépbe a kölcsönző egyedi számával együtt. Kezdetben a kölcsönzésnyilvántartási rendszer off-line volt, de manapság a nagyobb könyvtárak egyre inkább áttérnek az on-line rendszerre, melynek segitségével lekérdezéskor a képernyőn másodperceken belül megjelenik a válasz: ki kölcsönözte a kérdéses könyvet, mikor jár le a kölcsönzési határidő. Az automatizálás a könyvtári előjegyzés nehézkes rendszerét is maximálisan leegyszerüsitette.

A könyvtári katalógusok számitógépre vitele forradalmasitotta ezt az idő- és munkaigényes adminisztrativ munkát. A könyvtárak javarésze igénybe veszi a MARC /Machine-readable cataloging/ néven ismert központi számitógépesitett katalogizálási szolgáltatást. Ez a szolgáltatás valamennyi angol és amerikai könyv cimleirását elvégzi, mire a könyv megjelenik. A cimleirás megvásárolható, helyi célokra alkalmazható, és adatai alapján pl. a könyvrendelés ügyintézése is leegyszerüsödik. Hasznát veszi továbbá az egységesitett cimleirásnak a legnagyobb könyvtárközi kölcsönzést bonyolitó angolszász szerv, a British Library Lending Division is.

V. Betegnyilvántartás

A számitógépes betegnyilvántartási rendszereket elsőként az Amerikai Egyesült Államokban fejlesztették ki, ahol alkalmazásuk - főleg számlázás és kórházi költségvetés céljából - a 60-as évek végére általánossá vált. Nagy-Britanniában a fejlődés üteme ennél lényegesen lassubbnak mutatkozott. A komputerizálás fő hátráltatója az a tény volt, hogy a tradicionálisabban gondolkodó brit kórházakban tulzottan is ragaszkodtak a hagyományos, lokális igényeket kiszolgáló betegnyilvántartási rendszerekhez. Gyakran egyazon kórházon belül is eltérések mutatkoztak az egyes osztályok között adatrögzités tekintetében. A brit NHS kórházakban a mai napig nem mindenütt megoldott a betegnyilvántartás számitógépesitése.

VI. Orvosi döntéshozatal számitógép segitségével/5.sz.mell./

Az orvostudomány a számitógép alkalmazásának kezdeti periódusában a komputert kizárólag információs tárolására és szervezésre használta. Napjainkban az alkalmazás már olyan területekre is kiterjed, mint az orvosi döntéshozatal.
Ezen a téren két tipusu számitógépes megközelités jön szóba:

1./ A matematikai módszer, mely a valószinüségszámitást hozza segitségül a diagnózis kialakitásához;

2./ az információ-központu módszer, amely az összes adott tényt, tünetet, jelenséget veszi számba és analizálja a számitógép segitségével, majd igy jut konkluzióra.

Felvetődhet a kérdés, hogy megalapozott-e olyan komoly dologban, mint az emberi szervezetet érintő döntés, a számitógép aktiv szerepének igénybevétele? Erre érvelhetünk azzal, hogy nem létezik olyan orvos, aki az orvostudomány valamennyi területén ugyanolyan jártas, kompetens volna, vagy kielégitően bőséges tapasztalattal rendelkezne, akár a maga szakterületén is. Ez az a pont, ahol a számitógép eredményesen segithet: memóriájában hatalmas adatbázis tárolódik, nemcsak egyetlen orvos élet- és munkatapasztalata, és a bevitt adatok kivánságra mindig konzekvensen visszahivhatók. Ezáltal a gép mindig "hüséges" támasza az orvosnak a döntéshozatal alkalmával.

További lépést jelentene, ha a számitógép képes lenne a tárolt adatok közötti összefüggéseket feldolgozni és intellektuális partner lenni, erre azonban még várni kell, mivel a teljes orvosi tudásanyag kódolása ma még megoldatlan. Léteznek azonban már kisérleti, illetve nemrégen müködő számitógépes tanácsadó rendszerek, mint pl. a MYCIN, ami a bakteriális fertőzésekkel, a PUFF, amely a tüdőfunkcióval, a CASNET a glaukómával, és a kisérleti INTERNIST, amely belgyógyászati kérdésekkel foglalkozik.

5. számu melléklet

ORVOSI DÖNTÉSHOZATAL SZÁMITÓGÉP SEGITSÉGÉVEL

1. A komputer és az emberi agy lehetőségei és korlátai a diagnózis felállitásában

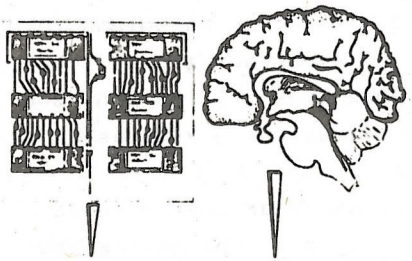

- Következetes	- Néha következetlen
- Teljesitőképessége szabályozható	- Teljesitőképessége adott
- Állandóan uj információ bevitele szükséges	- Onmagát permanensen bővitő "adatbázis"
- Csak utasitásokat követ	- Potenciálisan kreativ

Ha kérdéses a diagnózis

2. Jelen

Tankönyvi adatokat hiv segitségül az orvos

3. Jövő

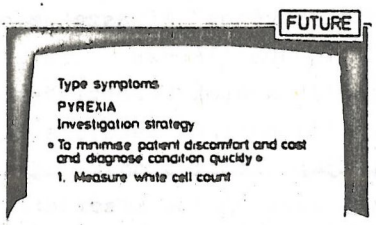

A komputer, a betáplált tünetek alapján, felsorolja a lehetséges diagnózisokat

VII. Számitógépek a laboratóriumban

Az utóbbi évtizedekben a laboratóriumi munkának is növekvő mennyiségü és minőségü információval kellett megbirkóznia, amellyel a régi, manuális technika és adatkezelő rendszerek már nem voltak képesek lépést tartani. A számitógép a medicina összes többi ága közül ezen a területen alkalmazható a legsikeresebben.
A laboratóriumi munka során felmerülő adatok rendkivül sokfélék és szerteágazóak lehetnek. Kezelésükre három fő file-t alkalmaznak:
1./ a klinikai file-t, 2./ a munka file-t, és 3./ a beszámoló/ jelentés/ file-t. A klinikai file a beteg személyi adatait és a kért vizsgálatokat, a munka file a "félkész" analizis alatt lévő munkafolyamatokat és eredményeket, mig a beszámoló /jelentés/ file a végleges, lezártnak tekinthető eredményeket tartalmazza.

VIII. Számitógépek az orvosképzésben

A számitógépeket széles körben alkalmazzák a gyógyitás és a diagnosztika számos területén, manapság pedig egyre nagyobb teret hóditanak az orvosképzésben is. Jól hasznosithatók vizsgáztatás, és az ellenőrzés más formái számára is. A helyes válasz kiválasztásán alapuló teszt objektiven méri a hallgatók tudását, és a számitógéppel előállitott több-választós teszt magvát a bevitt kérdésekből álló adatbázis képezi, melynek kiépitése éveket vehet igénybe. A kérdések elavulhatnak, ujak jöhetnek helyükbe, módosulhatnak, illetve a használat során átértékelődhetnek. A meglévő adatbázisból tetszés szerinti számban és céllal állitható elő vizsgaanyag. A számitógép a teszt összeállitásán kivül elvégezheti az elkészült dolgozat osztályozását is, mivel az adatbank a kérdésekre adekvát válaszokat is tartalmazza. A számitógépek megkönnyitik az orvostanhallgatók egyéni felkészülését is. A gép képernyőjén megjelenő kérdésekre a hallgatónak a megfelelő választ kell adnia. A helyes válasz rövidesen szintén megjelenik a képer-

nyőn, igy lehetségessé válik a válasz azonnali ellenőrzése. A beszámoló, ahogyan azt céljául tüzte ki, áttekintette a számitógépek orvostudományi alkalmazásának néhány, de nem valamennyi aspektusát. Remélhetőleg sikerült felvillantania egy hazai körülmények között még ujdonságnak számitó technika alkalmazásának tapasztalatait - lehetőségeit és korlátait - a medicinában.

Ref.: Zimányi Katalin
Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár

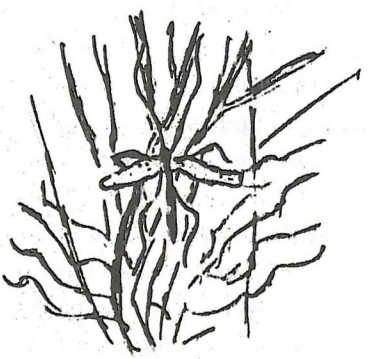

[1] Az "ABC of Computing" /"A számitógépesités ABC-je"/ cimü cikksorozat referátuma a "British Medical Journal" következő számaiból készült:

1./ Asbury,A.J. What is a Digital Computer?
Brit.Med.J., 1983,286,6379,1717-1719.

2./ Asbury,A.J. Input, Output and the User
Brit.Med.J., 1983,286,6380,1799-1801.

3./ Asbury,A.J. The Processing Unit and the Program
Brit.Med.J.,1983,286,6381,1878-1879.

4./ Asbury,A.J. Auxiliary Storage
Brit.Med.J.,1983,286,6382,1952-1953.

5./ Asbury,A.J. To Computerise or Not
Brit.Med.J.,1983,286,6383,2046-2049.

6./ Asbury,A.J. Word Prccessing
Brit.Med.J.,1983,287,6384,44-47.

7./ Salkind,M.R. General Practice: Hardware and Software
Brit.Med.J.,1983.287,6385,106-109.

8./ Salkind,M.R. Implementing a System in General Practice
Brit.Med.J.,1983,287,6386,199-201.

9./ Asbury,A.J. Statistics and Epidemiology
Brit.Med.J.,1983,287,6387,270-273.

10./ Franks,C.I. - Asbury,A.J. Maniging Biological Signals
Brit.Med.J.,1983,287,6388,342-345.

11./ Barber,D.C. The Computer and Medical Images
Brit.Med.J.,1983,287,6389,413-415.

12./ Asbury,A.J.-Lush,K.-Franks,C.I. Computers in High Dependency Units
Brit.Med.J.,1983,287,6390,472-475.

13./ Macgillivray,F.-Asbury,A.J. Computers in the Medical Library
Brit.Med.J.,1983,287,6391,544-547.

14./ Ingram,J.A.-Asbury,A.J. Patient Administration I.
Brit.Med.J.,1983,287,6392,600-603.

15./ Ingram,J.A.-Asbury,A.J. Patient Administration II.
Brit.Med.J.,1983,287,6393,667-670.

16./ Fox,J.-Alvey,P. Computer Assisted Medical Decision Making
Brit.Med.J.,1983,287,6394,742-746.

* 17./ Drury,J. Computers in the Laboratory
Brit.Med.J.,1983,287,6395,815-819.
* 18./ Asbury,A.J. Computers in Medical Education
Brit.Med.J.,1983,287,6396,887-890.
19./ Payton,J.-Asbury,A.J. Computer Security
Brit.Med.J.,1983,287,6397,965-967.

Csak a * -gal jelölt cikkek kerültek részletesebb ismertetésre!

A mellékletek forrásjegyzéke

1. számu melléklet:

1./ Brit. Med. J., 1983,287,6386, p.199
2./ Brit. Med. J., 1983,287,6385, p.109

2. számu melléklet:

1./ Brit. Med. J., 1983,287,6389, p.413

3. számu melléklet:

1./, 2./, 3./ Brit. Med. J., 1983,287,6390, p.412
4./ Brit. Med. J., 1983,287,6390, p.475

4. számu melléklet:

1./, 2./, 3./ Brit. Med. J., 1983,287,6391, p.544
4./ Brit. Med. J., 1983,287,6391, p.546
5./ Brit. Med. J., 1983,287,6391, p.547

5. számu melléklet:

1./, 2./, 3./ Brit. Med. J., 1983,287,6394, p.743

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Orvostörténelem - orvosi könyvtárosoknak

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Az orvosi sajtóreferálás Magyarországon a XIX. század végén és a XX. század elején

BATÁRI Gyula
Országos Széchényi Könyvtár

Noha a XIX. század utolsó negyedében a vezető hazai orvosi folyóiratok - Orvosi Hetilap, Gyógyászat, Pester Medizinische - Chirurgische Presse stb. - rendszeresen referálták a külföldi gyógyászati szaklapokat, mégis mutatkoztak igények, egy olyan referálással foglalkozó folyóiratra, amely lényegesen kiszélesitette volna a kivonatolt kiadványok körét és egyben a legjobb szakembereket nyerte volna meg erre a célra.

Az első olyan hazai kiadvány, amely más lapok szakanyagának a feltárását tekintette fő céljának, a Kolozsváron 1876-ban alapitott "Orvos Természettudományi Értesitő" volt. A szerkesztők közreadójuknak a Kolozsvári Orvos-Természettudományi Társulatnak az Erdélyi Muzeum Egylettel történt egyesülése után döntöttek ugy, hogy terjedelmük jelentős részét a hazai orvos-természettudományi irodalom regisztrálásának, feltárásának szentelik - a külföldi irodalommal csak kisebb mértékben foglalkoztak -. /Orvos Természettudományi Értesitő,1878. III-VI. l./ E jelentős kezdeményezéssel a magyarországi gyógyászati irodalom feltárása mintegy negyedszázadra megoldódott.[1]/

A hazai orvos-sajtó /"Orvosi Szemle"/1881/,/ referálás igen jelentős kezdeményezése volt1881-ben a dr. Babarczi Schwartzer Ottó szerkesztésében az "Orvosi Szemle" megindítása kiváló szakorvosok bevonásával,[2]/ amelyben ki-ki a maga szakága folyóiratainak és könyveinek az ismertetését vállalta.

Ugy gondoljuk, hogy néhány munkatárs szakorvos nevének és rovatának felsorolása jelezheti az általuk készitett referátumok szinvonalát is. A "Különös kór- és gyógytan rovatot ifj. Purjesz Zsigmond és Bókai Árpád, a "Szemészet"-et Imre József, az "Élettan-orvosi physiká"-t Klug Nándor, az "Elmekór-gyógy- és törvényszéki lélektan"-t maga Schwartzer Ottó, "A központi idegrendszer bujakórtaná"-t Lechner Károly vezette. Egyébként a folyóirat tizenkilenc rovattal rendelkezett, melyekbe gyakorlatilag besorolható volt az egész akkori orvostudomány, természetesen még az "Ásványfürdő, vizgyógyászat és klimatológia" rovat is szerepelt, Vaskovics János gondozásában.

Az "Orvosi Szemle" első füzete a szerkesztő következő bevezetőjével jelent meg.:

"Tisztelt olvasóinkhoz!

Az »Orvosi Szemle« első füzetét következő megjegyzéssel van szerencsénk t. ügytársainknak átnyujtani:

1. A Gyógyszerisme, Gyógyszerhatástan és Közegészségtani rovatok vezetésére hazai ügyfeleink közül senki sem vállalkozott. Miután azonban a szerkesztőség ezen szaktudományok gyakorlati fontosságától teljesen át van hatva, részben külföldi szaktudósokkal lépett érintkezésbe, és igy olvasó közönségünk az első füzetben sajnosan fölmerült hiányért a jövő füzetben kárpótlást nyerend.

2. Az i.t. rovatvezető urak ügybuzgalma folytán a kéziratok oly mennyiségben gyültek be, hogy e füzet megállapitott terjedelmét /12 iv/ 4 ivvel tulszárny altuk. Ez az oka annak, hogy a »Vegyesek« rovata, azonfelül pedig a pozsonyi orsz. közkórház /beküldő Hollán Adolf min.tanácsos/, a lipótmezei országos tébolyda /b.Schnirch Emil igazgató és Barlanghy J.tr./, a n.-szebeni országos tébolyda /b.Szabó István igazgató/, a budai m. elme- és ideggyógyintézet /b.Schwartzer Ferenc kir. tanácsos/, az irgalmasrend budai kórház /b.Warsalik Gerő főorvos/, a Batizfalvy S.-féle gyógyintézet, a Vaskovics János-féle vizgyógyintézet, az aradi m. kórház /b.Darány Ignácz igazgató/ és a n.-szombati cs. és kir.kórház /b.Knörrlein cs. kir.ezredorvos/ kimutatásának közlése a jövő számra marad.

Budapest, 1881.január 1.

Schwartzer Ottó, tr."

E rövid bevezető azt is tükrözi, hogy az ország egész területéről az orvosok milyen széles köre müködött közre a munkában.

A csupán egy évfolyamot /négy számot/ megért vállalkozás jelentős folyóirat- és könyvbázis alapján kezdte meg tevékenységét. Kivonatolták az akkori legfontosabb német, francia, angol, olasz és lengyel nyelvü szaklapokat. Megjegyezzük, hogy a német nyelvü lapok nem csupán Ausztriából és Németországból származtak, hanem Csehországból, Svájcból és Oroszországból is, a francia nyelvüek Belgiumból, Svájcból. Még amerikai lapokat is referáltak. E dolgozat keretei nem nyujtanak módot a felhasznált folyóiratok felsorolására, de talán a következő néhány cim is jelzi, hogy a korszak legfontosabb folyóiratainak anyagát ismertették Schwartzerék: Wiener med Wochenschrift, Berliner klin. Wochenschrift, Schweizer Aerzte, Gazette des Hopit., Gazette médicales Strasbourg, The British Medical Journal, Lancet, New York Medical Report, Gazette delle Clinicale, Torino, Przeglad Lekarski stb. A legfontosabb magyarországi orvosi szaklapok jelentősebb cikkeinek a kivonatolására is sor került a lap hasábjain.

Ismertették a legfontosabb frissen megjelenő külföldi és hazai orvosi könyveket, disszertációkat és egyes kongresszusok anyagát is. A referátumok terjedelme általában megfelelt az adott cikkek, könyvek vagy egyéb dokumentumok jelentőségének.

A magyar orvostársadalom nagy kárára az "Orvosi Szemlé"-ből, amint már emlitettük, csupán négy füzet jelent meg, ebből kettőt Schwartzer betegsége miatt közvetlen intézeti munkatársa, Lechner Károly szerkesztett. A lap megszünésének okát a szerkesztő "a nálunk immár példabeszéddé vált pseudo conservativ szellemek recte: a közönyösségnek" tulajdonitotta. Nyilvánvaló, hogy a lap anyagi okok miatt szünt meg, feltehetően kevés előfizetője lehetett.

Az "Orvosi Szemle" kiadása mégsem volt hiábavaló - noha csak egy évfolyamot ért meg - mert kiváló példát szolgáltatott a későbbi hasonló jellegü vállalkozásoknak, hiszen ez egyike a csak referálással, tájékoztatással foglalkozó legkorábbi hazai folyóiratoknak. Meg jell jegyezni azt is, hogy a Szemle négy füzete egybekötve tekintélyes kötetet, 808 oldalt alkot. A kötetet "Tartalomjegyzék", azaz tárgymutató

egészíti ki, a cimszavak a megfelelő oldalra utalnak.

Schwartzer Ottó 1881 decemberében bucsuzott olvasóitól:

"Tisztelt olvasóinkhoz!

Alig üdvözöltük t. olvasóinkat és máris bucsuzunk! Az »Orvosi Szemle« jelen füzettel megszünik...

Hogy az »Orvosi Szemle« megfelelt-e a kitüzött programnak arra nézve mindennél ékesebben szól az előttünk fekvő kötet tartalma, mely az igen tisztelt rovatvezető urak lekiismeretes szakmüködése folytán a versenyt bármely orvosi gyüjtő folyóirattal szemben kiállja. Engedjék meg tehát az igen tisztelt rovatvezető urak, hogy e helyen is áldozatkész mükődésükért legőszintébb és leghálásabb köszönetemet nyilvánitsam ki, különösen pedig kedves barátomnak, Dr. Lechner Károlynak, ki is hosszu ideig tartó és teljes tétlenségre kárhoztató szembajom miatt az »Orvosi Szemle« harmadik és negyedik füzetének szerkesztését készségesen magára vállalta...

Budapest, 1881 december havában.

Dr. Schwartzer Ottó."

Sajnos a Szemle bevezetőn és bucsuzó szövegen kivül nem tartalmaz semmiféle közlést a lappal kapcsolatban, igy nem ismerjük a szerkesztés módját, a lap példányszámát sem. A Schwartzer Ottóval foglalkozó szakirodalom meg sem emliti ezt a jelentős kezdeményezést.[2]/

"Orvosi Heti Szemle" /1886-1915/

Ami nem sikerült Schwartzer Ottónak, azt sikerrel megvalósitotta dr. Flesch Nándor és Heltai Manó; létrehozták az első hosszuéletü magyarországi orvosi referáló lapot, az "Orvosi Heti Szemlé"-t, amely kizárólag az orvosi szakirodalom feltárásával foglalkozott. A lap alcime "Folyóirat gyakorló orvosok számára" volt.

A kiadványt a magyar orvosi társadalomnak az a jogos igénye hozta létre, amely a legujabb és legjelentősebb orvosi felfedezésekkel szinte azoknak közzététele időpontjában kivánt értesülni saját anyanyelvén és egyben megpróbálni azokat alkalmazni a hazai közülmények között. A folyóirat közel három évtizeden át jól megfelelt ezeknek a várakozásoknak,

azzal, hogy tájékoztatott az európai és amerikai orvosi kutatások eredményeiről.

A szerkesztők a mutatványszám "Előfizetési felhivásá"-ban ismertették célkitüzéseiket, és egyben bemutatták a referálási munka lényegét:

"Azon meggyőződés, hogy az orvosi irodalom mai terjedelme mellett a gyakorló orvosnak physikai lehetetlenség a különböző országokban és száz meg száz tudományos folyóiratban közzétett orvosi vivmányokat szemmel tartani, birt bennünket az »Orvosi Heti Szemle« megindítására.

Lapunk a szó szoros értelmében vett »Szemle« . Tartalmát tisztán referátumok képezik, lehetőleg rövid, velős kivonatok, melyben az eredeti cikkeknek csupán lényege talál helyet, megfosztva minden fölöslegtől, tekintettel azon körülményre, hogy a gyakorló orvosnak sem ideje, sem kedve a többnyire hosszadalmas cikkeknek magvát kiböngészni, és reá nézve, ki a kutatások eredményét alkalmazza, teljesen közönyös, eredeti vagy nem eredeti-e a czikk, melyből ismereteit meriti, de igényelheti saját betegei érdekében bárhol producált is az orvosi tudomány valami hasznosat, arról ő gyorsan értesüljön, hogy azt tovább hasznosithassa gyógyulásra váró betegein."
A továbbiakban a referátumok szakcsoportositását ismertetik:

"Szakok szerint csoportositva áttekintést nyujt lapunk az orvostudomány minden terén felmerülő nevezetesebb mozzanatról: egyforma figyelemmel kiséri a különböző nemzetek orvosi irodalmát". E helyen mutatnak rá arra az érdekes körülményre is, hogy "az érdemes magyar czikkek relatioja sem hiányzik lapunkból." Kifejtik azt is, hogy mely réteg részére készül a Szemle - itt kell megjegyezni, hogy bár gyakorló orvosok részére készültek a referátumok, de a kiadványt nem nélkülözhették a kutató orvosok sem. "Lapunk heti szemle... főként a gyakorlati tudományokat tartja szem előtt, de nem mellőzi teljesen az elméletieket sem...

A magyar orvosi közönség régen érzi már egy hasonló magyar folyóiratnak hiányát, minek legfényesebb bizonysága az, hogy a külföldi, főként német ilynemü folyóiratok hazánkban szerfölött elterjedtek. Ha sikerülne lapunknak ezeket pótolni bőven

megjutalmazva éreznők magunkat munkánkért.

A szerkesztő."

A kissé hosszadalmas bevezetőt azért volt érdemes idézni, mert igen jól összefoglalja a célkitüzéseket és általában a referálási munka lényegét is.

A minden vasárnap két iven megjelenő lap az első számban található értesités szerint ezer példányon felül jelent meg: "Mai számban első ezer példányhoz.. »Az Én Ujságom« czimü gyermeklap van mellékelve."/ Orvosi Heti Szemle,1886. 1.sz. 27-28.l./

A Szemle szerkesztője dr.Flesch Nándor /1861-19??/ orvosi tanulmányait a pesti egyetem orvosi karán végezte el 1884-ben, majd Thanhoffer Lajos mellett müködött az állatorvosi akadémián, ezután Mihálkovicz Géza professzor asszisztense volt az orvosi karon 1886-ig. Ilyen előzmények után szánta rá magát lapkiadásra és szerkesztésre.[4]/ A beigért "magvas" referátumok egy részét feltehetően maga Flesch készitette. A lapban a tömöritvényeket a következő szakcsoportositásban jelentette meg:

Belgyógyászat, gyermek- és elmegyógyászat.
Sebészet. Szülészet. Nőgyógyászat.
Szemészet. Gége- és fülgyógyászat.
Bőr- és bujakórtan.
Gyógyszertan. Méregtan. Általános kórtan.
Boncztan. Élettan. Kórboncztan. Kórvegytan.
Törvényszéki orvostan. Közegészségügy.

Ugy gondoljuk, hogy néhány referátum cimének a felsorolása érzékeltetheti a feltárt anyag jellegét és forrásait. A felvételeket az eredeti formában közöljük:

Sulyos anaemia gyógyulása. Irta:Lépine R.Lyon. /Sur un cas d'anémie grave./ /Lyon méd. 1886.Nr.30./

A referátum terjedelme 24 sor, készitőjének neve nincs feltüntetve.

Epileptikus görcsrohamok állandó elmaradása a beteg szájának kezelése után. Irta: Ritter. /Dauerndes Aufhören epileptischen Kramfanfälle nach der Behandlung eines kranken Mundes./ /Deutsche Monatschr. f. Zahnheilk.1886. 7./ 20 sor.

Jodoform által gyógyult két lupus eset. Irta: Tyrrel Guy. /The Lancet 1886.okt.30./ 10 sor.

Albuminario syphilistikusoknak. Irta: Horteloup./Rapport sur quatre observations... communiques per M.le dr. Wickhorn./ /Société de médicine de Paris. Gazette des hôpitaux 1886.dec.7./ 12 sor.

Természetesen jelentek meg gyakran az itt felsoroltaknál lényegesen hosszabb terjedelmü referátumok is.

A referált anyag jelentős része a német, francia, angol, /amerikai/, és olasz folyóiratok cikkeiből készült.

Az első évfolyam végén a szerkesztők elégedetten jelenthették ki, hogy "az »Orvosi Heti Szemle« teljesitette igéretét... elismerő levelek egész halmaza tanuskodik róla...

Alig három havi fennállása alatt majdnem hatod félszáz czikkben, a világirodalomnak ez idő alatt megjelent minden arra méltó dolgozatát kimeritően ismertette a magyar orvosi közönséggel.

Programmunk marad a régi..." Egyben bejelentették, hogy némileg kibővitették a kiadvány tartalmát: "Lapunk rovatainak beosztásán javitottunk: »Ujdonságok« czim alatt élénk hirrovatot nyitottunk, melyben az orvosi társadalom és közügyek terén felmerült mozzanatok méltánylásra találnak..." /Orvosi Heti Szemle. 1886.13.sz./

A Szemle használatát nagymértékben megkönnyitette, hogy félévenként név- és tárgymutatót készitettek a szerkesztők. Majd minden számban megtalálható volt az "Apró közlemények" rovat, amely kisebb hireket és párszavas referátumokat is közölt. A már jelzett "Ujdonságok" rovat hazai és külföldi orvosi vonatkozásu hireket, közleményeket rendeleteket, és orvosi egyesületek hirdetményeit tartalmazta. A "Pályázatok" a megüresedett orvosi állásokat hirdette meg. Minden szám hozott reklámot és hirdetéseket gyógyszerekről, magánszanatóriumokról, gyógyfürdőkről stb. Egy igen jellemző hirdetésből idézetet közlünk:

" Orvosi,vegyi és górcsővészeti laboratórium
Budapest, V. ker. Ó-utca 18.sz.
Vizeletet, köpetet, hányadékot, bélsárt és egyéb váladékait az emberi testnek szerény honoráriumért vizsgál dr. Mátray

Gábor, volt »egyetemi élet- és törvénytani tanársegéd« . Feltehetően a magánpraxist folytató orvosok részére dolgozott dr. Mátray. /Orvosi Heti Szemle, 1890.22.sz.693-696.l./

Időnként "Irodalom" cim alatt felsorolták az országba beérkező orvosi szakkönyveket, lényegében ez is reklámnak fogható fel, mivel: "Az e rovatban felsorolt... orvosi könyvek megkaphatók ifj.Nagel Ottó könyvkereskedésében. Budapest, Muzeum körut..."

Itt emlitjük meg, hogy a szerkesztőség orvosi könyvek kiadásával is foglalkozott, amelyeket az előfizetők kedvezményes áron kaphattak meg: "Éppen most jelent meg az »Orvosi Heti Szemle Könyvtárá«-nak 1889 évi illetménye gyanánt Dr.Wein Manótól »A Mindennapi Sebészet« 1-sö kötete.

A mü bolti ára frt 50 kr.
Egyenesen az alólirt kiadóhivatalban megrendelve 4 frt."/Orvosi Heti Szemle,1890.1.sz.32.l./

A magyar orvosi társadalom informálódási igényeit meglepően hosszu ideig szolgálta az "Orvosi Heti Szemle", ugyanis csak 1915-ben szünt meg az első világháboru eseményeinek hatására, - a külföldi referálandó lapok beszerzése nehézkessé sőt egyes viszonylatokban lehetetlenné vált,papirhiány lépett fel, az orvosok háborus katonai szolgálata miatt az előfizetők száma nagymértékben csökkent stb. -
Az 1914-es év elején még bizakodó hangu előfizetési felhivást tettek közzé:

"...végig küzdött e lap rossz időket, de mindig szolgálta a tudományosságot, az orvosok érdekeit, és önteltség nélkül állithatja magáról, hogy van valami része abban, hogy a magyar orvosok tömörülnek, egy zászló alá sorakoznak, egyesült erővel és sikeresen védik érdekeiket." Céljuk továbbra is"... az egész világ orvosi mozgalmairól alapos, hü és gyors értesitést kapjon továbbra is, tudományos szinvonalon álló komoly lapot adjunk olvasóink kezébe./Orvosi Heti Szemle, 1914.1.sz. 28-29.l./

Az első világháboru megindulásának napjai után csökkent a lap terjedelme, a szerkesztők ennek ellenére megpróbáltak alkalmazkodni a változó háborus körülményekhez, a csökkenő szá-

mu referátumok helyett katonai orvosi rendeleteket ismertettek, több katonaorvosi referátumot hosszabb terjedelemben közöltek. Mindezek a törekvések azonban már nem segitettek a lapon, 1915-ben kénytelenek voltak megszüntetni a lap kiadását. [5]/

Irodalom

1. Batári Gyula: Az "Orvos-Természettudományi Értesitő" első korszakáról /1876-1902/. Az orvosi tájékoztatásnak a 19. század végén Kolozsvárott kialakult központjáról. = Orvosi Könyvtáros, 1978, 18,2. 312-229.p.
2. Horánszky Nándor: A magyar elmegyógyászat a XIX. században. = Az Országos Ideg és Elmegyógyintézet 100 éve. Bp. 1968. Országos Ideg- és Elmegyógyintézet. 37-53.p.
3. Batári Gyula: Régi magyar orvosi folyóiratok. = Orvosi Hetilap, 1968.109,26. 1439-1444.p.
4. Szinnyei József: Magyar irók élete és munkái. III.köt. Bp.1894. Hornyánszky Viktor K. 561.p.
5. Kemény György: Magyarország időszaki sajtója 1911-től 1920-ig. Bp. 1942. Országos Széchenyi Könyvtár. 231.p.

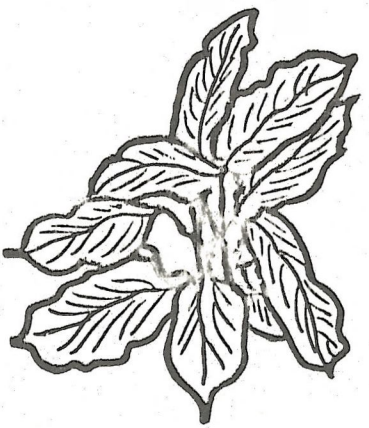

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

K ö z l e m é n y e k - H i r e k

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

A Pest megyei Kórház orvosi könyvtárának uj telefonszáma: 342.180/325

xxx

Hálozatunk a Soros György féle alapitvány terhére és az általa rendelkezésre bocsátott prospektusokból 249 könyvet rendelt 422 példányban, 13.465,50 R értékben.

A könyvek 1984 folyamán megérkeznek.

TUDOMÁNYI EGYETEMI KÖNYVTÁR

Ára: 50.-Ft.

JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM KÖNYVTÁRA PÉCS